

A TÖRTÉNELEM NAGY REJTÉLYEI

A HOLT-TENGERI TEKERCSSEK

Az egyistenhit felbecsülhetetlen értékű forrása

Még el sem ült a második világháború vihara, amikor 1947-ben a tudományos közéletben szenzációs hírről kapott szárnyra: a Holt-tenger mellékén vallási tárgyú kéziratokat találtak, amelyeket a korábban alig ismert zsidó szekta tagjai, az esszénusok készítettek. Egy fiatal beduin kecskepásztor talált a lelőhelyre, amikor elkóborolt kecskéjét kereste. Muhammad Ahmed el-Hamed egy barlangot vett észre a sziklafalban, ahol egymásra halmozott agyagkorsókat fedezett fel. A korsókban több, nagyon régi kézirat pihent. A kéziratokat a fiú elvitte Betlehembe, ahol egy Kando nevű kereskedő pár dollárt

fizetett értük. Mikor kiderült, hogy a tekercsek valóban nagyon régiek és eredetiek, lázas kutatás kezdődött további kéziratok után. A felfedezés híre eljutott Roland de Vaux katolikus paphoz, a Jeruzsálemi Francia Bibliai és Régészeti Iskola igazgatójához is, aki szintén a tekercsek nyomába indult.

Az agyafűrt betlehemi kereskedő, Kando az első három tekercset a Héber Egyetem professzorának, Eliezer Sukeniknek adta el. Amikor elkészültek az első fordítások, a szövegek tartalma a történészeket és a teológusokat egyaránt megdöbbentette. Ez nem meglepő, hiszen a monoteizmus témakörében eddig legjelentősebb felfedezésről van szó. A szakemberek megállapították, hogy a tekercset egy zsidó szekta, az esszénusok tagjai írták. Az esszénusokról csupán annyit lehetett tudni, hogy az ókori történész, Josephus Flavius,

A *zsidó háború* című művében több teret szentelt nekik, mint bármely más I. századbeli zsidó szektának. A feltételezés szerint azért hagyták ki őket az *Újtestamentumból*, mert ezzel igyekeztek eltüntetni az egyetlen szálát, amely az újonnan születő kereszténységet a zsidók vallásához kapcsolta.

A teológusok elsápadtak, amikor megértették, hogy a tekercsekben „Igaz Tanító”-nak nevezett vezető olyan, mint Jézus. A szövegekben két Messiásról esik szó: az egyik hercegi vér, Dávid házából való, a másik papi származék, Áron vagy Cádok leszármazottja. Első pillantásra úgy tűnt, Jézusról és unokatestvéréről, Keresztelő Jánosról lehet szó. E feltételezés kapcsán heves vita kerekedett, számos érv hangzott el mellette és ellene is. Vermes Géza, a magyar származású brit történész verziója szerint a holt-tengeri tekercsek fellelése, majd a fordítással való késlekedés sajátos történet, amelyben nagy szerepet kapott az intrika, a rablás, az erőszak, és egyéb elemek is hozzájárultak „a XX. század tudományos botrányához”. Elképzelhető, hogy Jézus és Keresztelő János is esszénus volt? Vajon a béke pártján álltak, vagy erőszakra buzdítottak a rómaiak ellen? Lehet, hogy a *Templomtekercs* a hatodik bibliai könyv, amely miatt Mózes öt könyvét (Pentateukhosz) inkább Mózes hat könyveként (Hexateukhosz) kellene emlegetni? Netán a templomos lovagok XII. századi váratlan meggazdagodása annak tudható be, hogy megtalálták a *Réztekercs*ben említett kincsek egy részét? Vajon József és Mária egybekelése amolyan „dinasztikus házasság” lett volna, ahogyan arról a *Közösség szabályzata* nevű tekercs rendelkezik?

Miért nem esik szó az *Újszövetség*ben az esszénusokról? Létezhetnek további kéziratok is, amelyeket egyelőre nem ismerünk, netán épp a Vatikánban vagy más titkos helyen? A tekercsek témérdek kérdést vetnek fel, és olyan rejtélyt állítanak elénk, amely megérdemli, hogy termékeny vita bontakozzék ki a Biblia történeti és valóságalapja kapcsán. Az Olvasóra bízunk, hogy a következő lapokon felvázolt hipotézisek közül melyik áll szerinte legközelebb a valósághoz.

Jorge Dulitzky

Argentín történész és egyiptológus, a bibliai idők történelmének szakértője. Írt könyvet Ehnatonról, az elfelejtett fáraóról (*Akenatón, el faraón olvidado*; 2004), valamint a holt-tengeri tekercsek és a kereszténység titkos gyökerei témakörben (*Los rollos del Mar Muerto y las raíces secretas del cristianismo*; 2007).

A BARLANGOK TITKAI

A képen jól látszanak a Kumrán fölötti barlangok bejáratai, amelyekből az értékes bibliai kéziratok előkerültek.

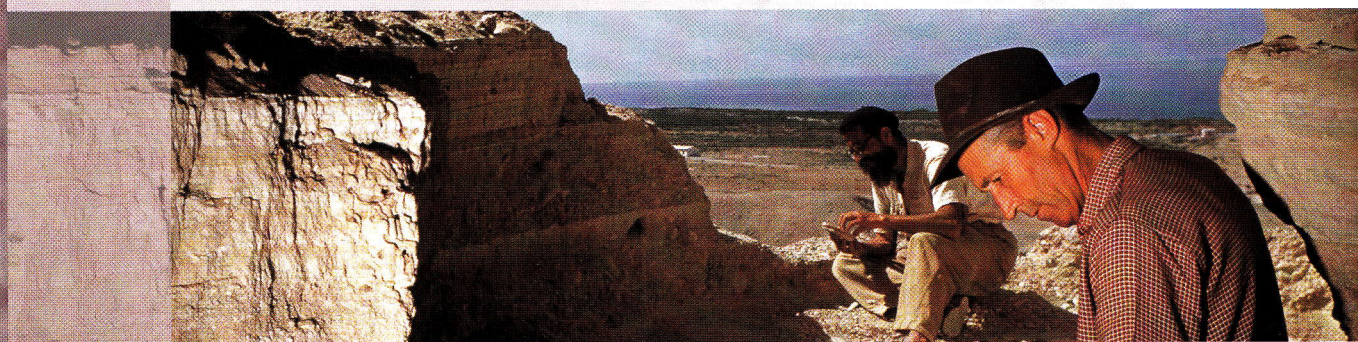
8.
oldal

A kumráni barlangok titkai

22.
oldal

Kik írták a kéziratokat?

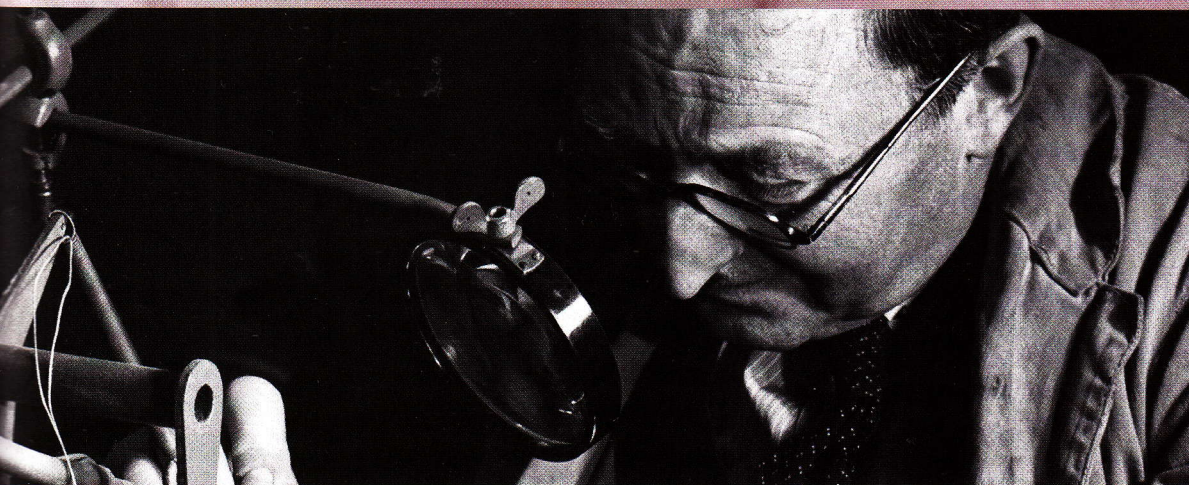
26.
oldal

Összeesküvés és titkolózás?

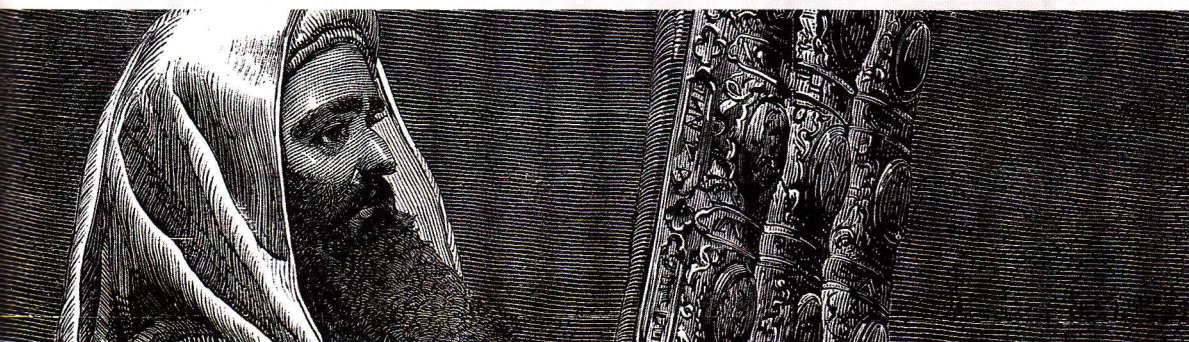
28.
oldal

Mit tartalmaz a 7Q5 jelzésű papirusz?

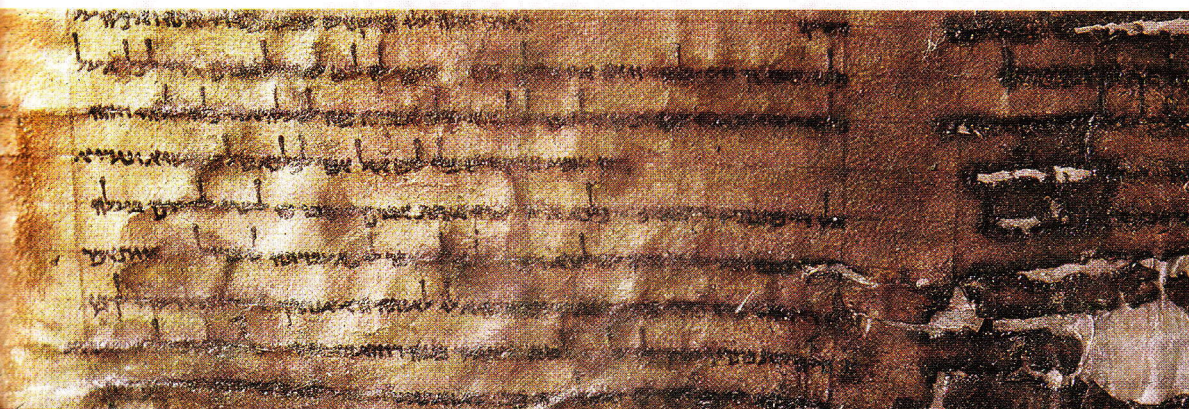
Hol lehet a Réztekercs kincse?

34.
oldal

Ki volt az Igaz Tanító?

38.
oldal

Egyéb hipotézisek

40.
oldal

A kumráni barlangok titkai

A bibliakritikai irányzat sokáig megkérdőjelezte a Biblia szöveghűségét. A holt-tengeri tekercsek felfedezésével azonban kiderült, hogy az ószövetségi szövegek több mint kétezer évre visszamenően sérülésmentesek, azaz egy az egyben megfelelnek a későbbi szövegeknek, amelyekből a nemzeti fordítások készültek.

Egy taamirah törzsbeli beduin pásztorfiú, Muhammad Ahmed el-Hamed 1946 telén kecskéket legeltetett a Holt-tenger nyugati partjától két kilométerre, a Júdeai-sivatag egyik völgyében található Kumrán (pontosabban Khirbat Qumran, azaz „Kumrán romjai”) közelében. Egy kecske azonban elkóborolt a nyájtól, és Muhammad a nyomába eredt. Felkapaszkodott egy meredek sziklára, ahol egy barlangnyílást vett észre. Muhammad bekukucskált a nyíláson, de túl sötét volt, nem látott semmit, ezért egy követ dobott a hasadékbá, hátha odabújt az elkóborolt kecske. Ekkor olyan hangot hallott, mintha össze-tört volna valami odalent. A pásztorfiú nagyon izgatott lett, azt gondolta, kincset talált, ezért bemászott a bar-

langba. Különös látvány tárult elé: a földet cserépdarabok borították, a fal mentén pedig több, körülbelül hatvan centiméter magas, keskeny cserépkorsó sorakozott. Némelyiken még az ősi viaszár is rajta volt. Az edényekben Muhammad vászonba csomagolt bőrtekerceseket talált. Csalódottságában, és mivel későre járt, a fiú úgy döntött, hazamegy, és majd másnap visszatér.

EGYEDÜLÁLLÓ KINCS

A következő napon Muhammad két unokatestvérével visszament a barlangba, és felnyitották a többi cserépedényt is, de legnagyobb sajnálatukra nem találtak bennük sem ékszert, sem pedig aranyat. Az edényekben régi pergamenek voltak, melyek közül többet vászonba csomagoltak. A tekercseken számukra ismeretlen nyelven íródott szövegek álltak.

A tekercsek egy ideig egy beduin boltjában voltak ki-függesztve, majd a fiúk Betlehemben eladták egy Ibrahim Iya nevű régiségkereskedőnek. Ibrahim Iya megmutatta egy Faidi al-Alami nevű műkereskedőnek a pergameneket, de mivel a férfi azt hitte, hogy a felkínált áru lopott, nem bocsátkozott alkuba. Ezután egy szír ortodox keresztyénhez, George Ishaiahhoz fordultak, ő pedig ismerte azt az embert, akivel üzletet lehetett kötni. A megfelelő ember pedig nem volt más, mint egy betlehemi cipész és régiségkereskedő, Khalil Eskander Shahin, akit Kando néven is ismertek. A férfi elvitte a kéziratokat a jeruzsálemi Szent Márk-kolostor szír ortodox püspökének, Athanasius Yeshue Samuelnek.

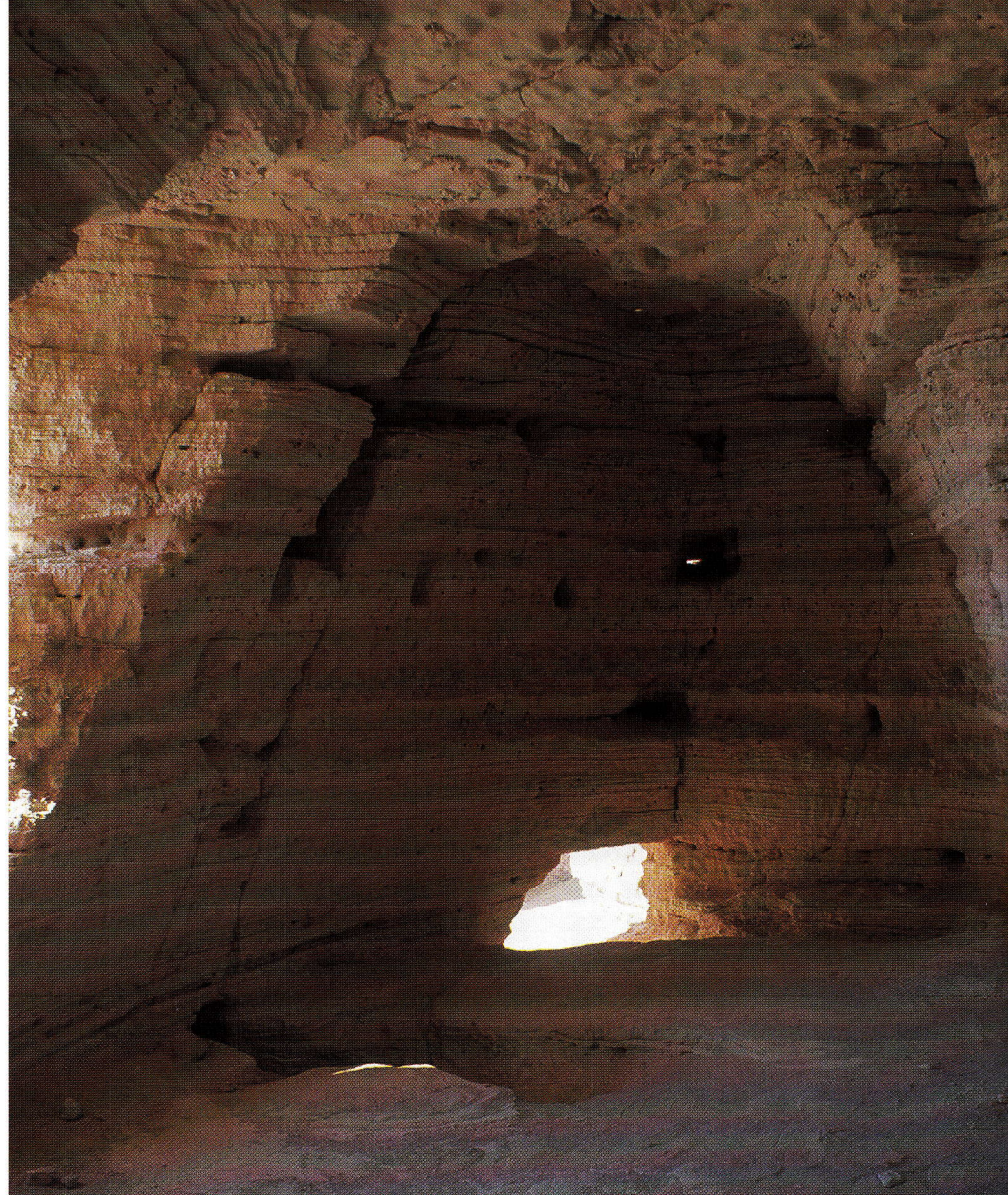
Samuel püspök eszes ember volt, és sejtette, hogy a tekercsek régebbre valók,

BIBLIAI TEKERCS

Az Ézsaiás könyvét tartalmazó tekercs volt az első, amelyet az 1-es számú barlangban találtak. A holt-tengeri tekercek közül ez maradt meg a legjobb állapotban.

mint ahogy azt azok állítják, akiket megkérdezett ez ügyben. Ezért olyan személyt keresett, aki képes hitelesen megállapítani a kéziratok korát. A tekercsek felfedezői ekkor gyanút fogtak, hogy talán valódi kincseket is rejt a kumráni barlang, ezért a szír Ishaiah társaságában ismét útra keltek, melynek során újabb korszokat és tekercseket találtak. A tekercsek közül Faidi Al-Alami hármat megvásárolt hét fontért, majd elvitte az örmény származású, keresztény Nasri Ohanhoz. Ohan pedig megmutatta a kéziratokat a jeruzsálemi Héber Egyetem professzorának, Eleazar Sukeniknek, az ősi héber sírfeliratok szakértőjének. Sukenik biztosította Ohant, hogy a tekercsek eredetiek, és bizonyosan nagyon régiek. Mindez 1947. november 25-én történt. Négy nappal később, november 29-én (pont azon a napon, amikor az ENSZ határozatot hozott a Palesztin állam felosztásáról és Izrael állam megalakításáról), Eleazar Sukenik és Nasri Ohan Betlehembe utazott, ahonnan két újabb tekercsrel tértek vissza. Sukenik, akinek ugyan nem volt sok pénze, ellenben annál több ideje és türelme, a következő hónapok során kitartó munkával és jelentős áldozatok árán jó pár újabb kéziratot szerzett meg. Mindeközben Samuel püspök hiába kutatott olyan ember után, aki igazolta volna a nála lévő kéziratok hitelességét, mígnem 1948 januárjában felvette a kapcsolatot Sukenikkel. A professzor

megvizsgálta a tekercseket, és megállapította, hogy a mindeddig felfedezett legértékesebb bibliai tárgyú kéziratok vannak Samuel birtokában. A páratlan régészeti felfedezés körüli rejtély Izrael történetének különösen feszült időszakában érte el csúcspontját, akkor, amikor igen nehéz idők jártak a Közel-Keleten. 1948-ban lejárt a britek mandátuma Palesztinában, és ugyanebben az évben David Ben-Gurion kikiáltotta Izrael állam függetlenségét. Miután az ENSZ elismerte Izraelt, az arab államok úgynevezett

„szent háborúra” szólították fel a muzulmán országokat. Az összecsapások több mint egy évig tartottak, melyekben libanoni, szíriai, iraki, egyiptomi és transzjordániai csapatok is részt vettek, amelyeket líbiai, szaúdi és jemeni önkéntesek támogattak.

A harc az újonnan alakult zsidó állam területén lévő arab közösségek védelmében folyt. Az 1949-ben kötött fegyverszünet után a háború Izrael győzelmével ért véget: a zsidó állam több mint ötezer négyzetkilométerrel megnövelte az 1947-es felosztáskor neki juttatott területet.

▲ A 4-ES SZÁMÚ BARLANG

Ebben a sziklaodúban találták meg a legtöbb tekercstöredéket. A barlangot, amely valójában két egymásból nyíló, mesterségesen kialakított üreg, 1952 szeptemberében fedezték fel.

▲ SZAMARITÁNUSOK

Az 1940-es években készült felvételen szamaritánus papok állnak a Tóra mellett.

KÉNYES TÁRGYALÁSOK

Ebben a konfliktusokkal terhes időszakban Samuel püspöknek azt „tanácsolták”, hogy ne tárgyaljon az izraeliekkel. Mivel azonban a püspöknek eltökélt szándéka volt, hogy megismeri a tekercsek tartalmát, az örményekhez fordult segítségért, akik a püspököt a jeruzsálemi Amerikai Keletkutató Intézethez (ASOR) irányították. Itt készítették az első fotókat a nála lévő tekercsekről: az *Ézsaiás könyve* szövegéről, a *Közösség szabályzatáról* és a *Habakuk-kommentár* néven ismert szövegről. Nem sokkal

később, 1948. április 11-én, megszületett a kéziratokról szóló első beszámoló, mégpedig az Amerikai Keletkutató Intézet New Haven-i központi irodájának közreműködésével. Az Egyesült Államok és Európa összes jelentős újságja azonnal közölte a hírt, miszerint „az Ószövetség minden eddiginél régebbi, eredeti példánya került elő”. A futótűzként terjedő szenzáció nyomában számos konfliktus és vita támadt. A tudósok mind hozzá akartak férni a tekercsekhez és az első publikációkhoz, a beduinok és a régészek versenyt futottak

egymással újabb barlangok és kéziratok után kutatva; Jordánia és Izrael kormánya a Kumrán régió feletti fennhatóság kérdésén vitázott, míg a zsidó és a keresztény szakértők fáradhatatlanul győzködtek a közönséget a maguk igazáról az értékes iratok értelmezésével és érvényes jelentésével kapcsolatban. Mindeközben pedig William Foxworth Albright (régész, nyelvész, az ASOR igazgatója) megvizsgálta a tekercseket, és megállapította, hogy a kéziratok eredetiek, továbbá azt is, hogy Kr. e. 250 és Kr. u. 100 között keletkeztek.

Ezek a pergamenek, amelyeket később *holt-tengeri tekercsek* néven ismert meg a világ, a maguk nemében a legrégebbi ószövetségi dokumentumok. Az *Ószövetség* (héberül: Tanakh) korábban ismert két legrégebbi kézírata, a 920-as években készült *Aleppói kódex* és az 1008-ból való *Leningrádi kódex* a középkorból származik. A holt-tengeri tekercsek azonban mintegy ezer évvel régebbi példányai az *Ószövetség*nek. Az 1902-ben előkerült Nash-papirusz (az i. e. II. századból), amelyen a Tízparancsolatot és Izráel hitvallása

A kumráni barlangok

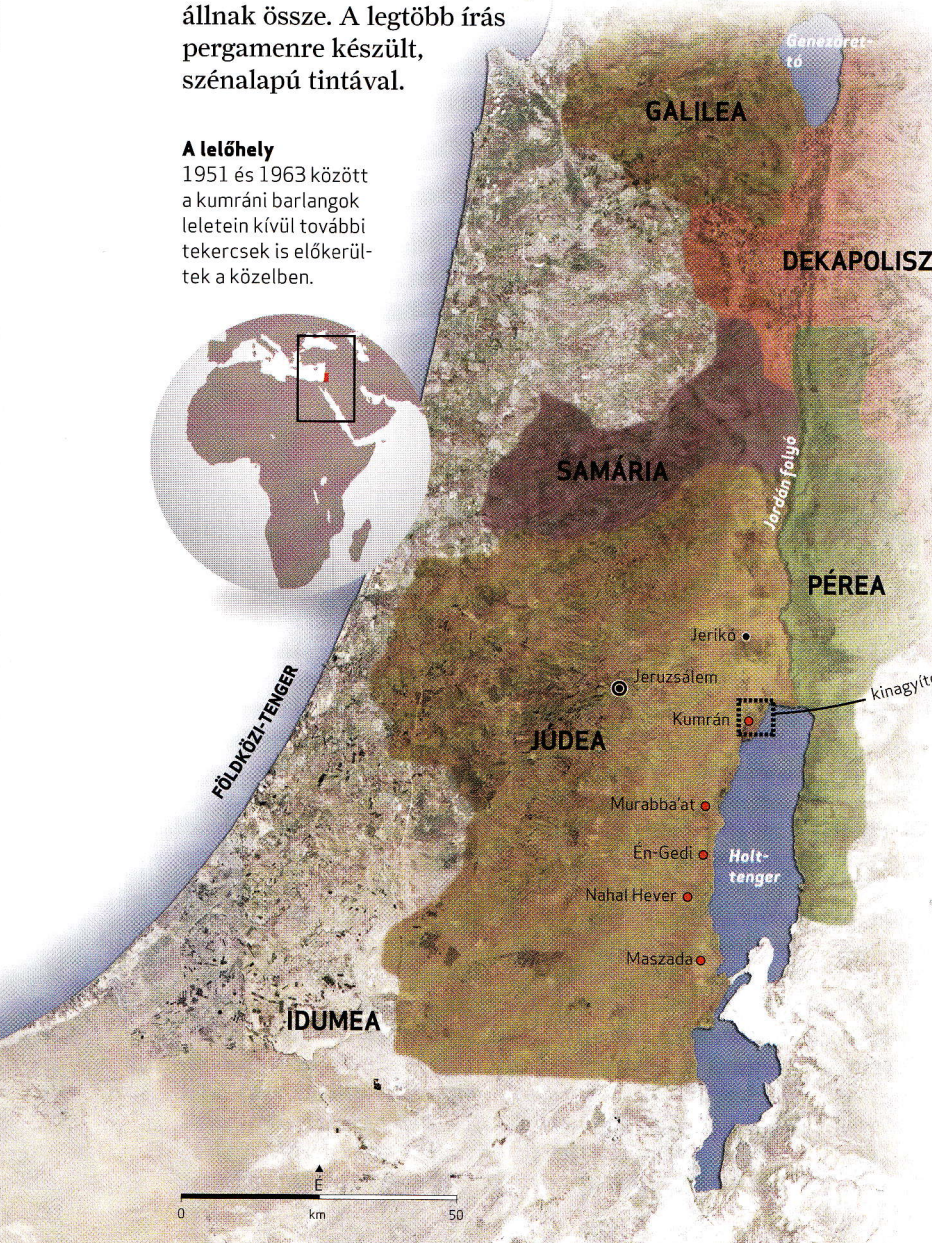
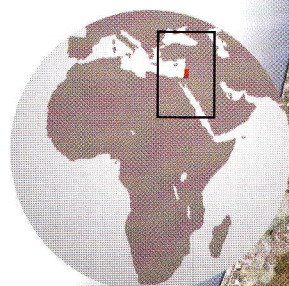
A régészek különféle állapotban, összesen tizenegy barlangban találtak kéziratokat. Voltak papiruszra és pergamenre írottak, illetve egy réztekercs is. Az írások többsége bibliai szöveg (kanonizált vagy apokrif írások), némelyik pedig arra a vallási közösségre vonatkozik, amely a kéziratokat készítette.

A tekercsek

A holt-tengeri tekercsek az újkori tudomány egyik legizgalmasabb felfedezései. A kéziratok 1947 és 1956 között kerültek elő a Holt-tenger északnyugati partja mentén. A leletanyag körülbelül kilencszáz kéziratot tartalmaz, melyek több mint tizenötezer töredékből állnak össze. A legtöbb írás pergamenre készült, szénalapú tintával.

A lelőhely

1951 és 1963 között a kumráni barlangok leletein kívül további tekercsek is előkerültek a közelben.

Kumrán

A kéziratokat keskeny agyagkorsókban találták meg, amelyeket viasszal zártak le. A légmentes lezárás miatt a kéziratok jelentős része igen jó állapotban maradt fenn az utókornak. A szövegek nagy részét héber vagy arámi nyelven írták, kisebbik hányaduk görög nyelvű.

Kumráni romok

A romokat már az előtt megismerte a világ, hogy a tekercseket felfedezték volna, és az első perctől fogva összekapcsolták azokat a kéziratokkal.

Egyiptomi szövegek

A Holt-tenger partvidéke mellett Egyiptomban találták a legtöbb bibliai tárgyú kéziratot.

Elephantine-papiruszok Irodalmi szövegek, házassági, bérleti, üzleti szerződések, XIX. század vége

A kairói geniza (geniza = kézirattemető) A zsidó irodalom 280 ezer töredéke, XIX. század második fele

Nag Hammad-i könyvtár Gnosztikus szövegek, 1945

el-Minia Júdás evangéliuma, 1978

Oxyrhynchus-papiruszok Ószövetség, Újszövetség és apokrif szövegek, 1897

Bodmer-papiruszok Zsidó és keresztény írások, 1952

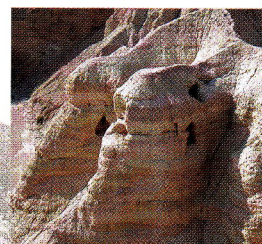
Miért nincs a barlangban
talált kéziratok között
az Eszter könyve?

A kéziratok között az *Ószövetség* valamennyi könyvéből találtak több példányt is. Ez alól egyetlen kivétel van csupán: az *Eszter könyve*. Ennek egyik magyarázata az lehet, hogy ez a könyv bizonyíthatóan nem zsidó (hanem babiloni vagy perzsa) közegben született. A másik lehetséges magyarázat, hogy Isten neve egyszer sem fordul elő benne. Sokan úgy vélik, ez az egyik utolsó könyv, amely az *Ószövetség*be bekerült.

rejtélyek

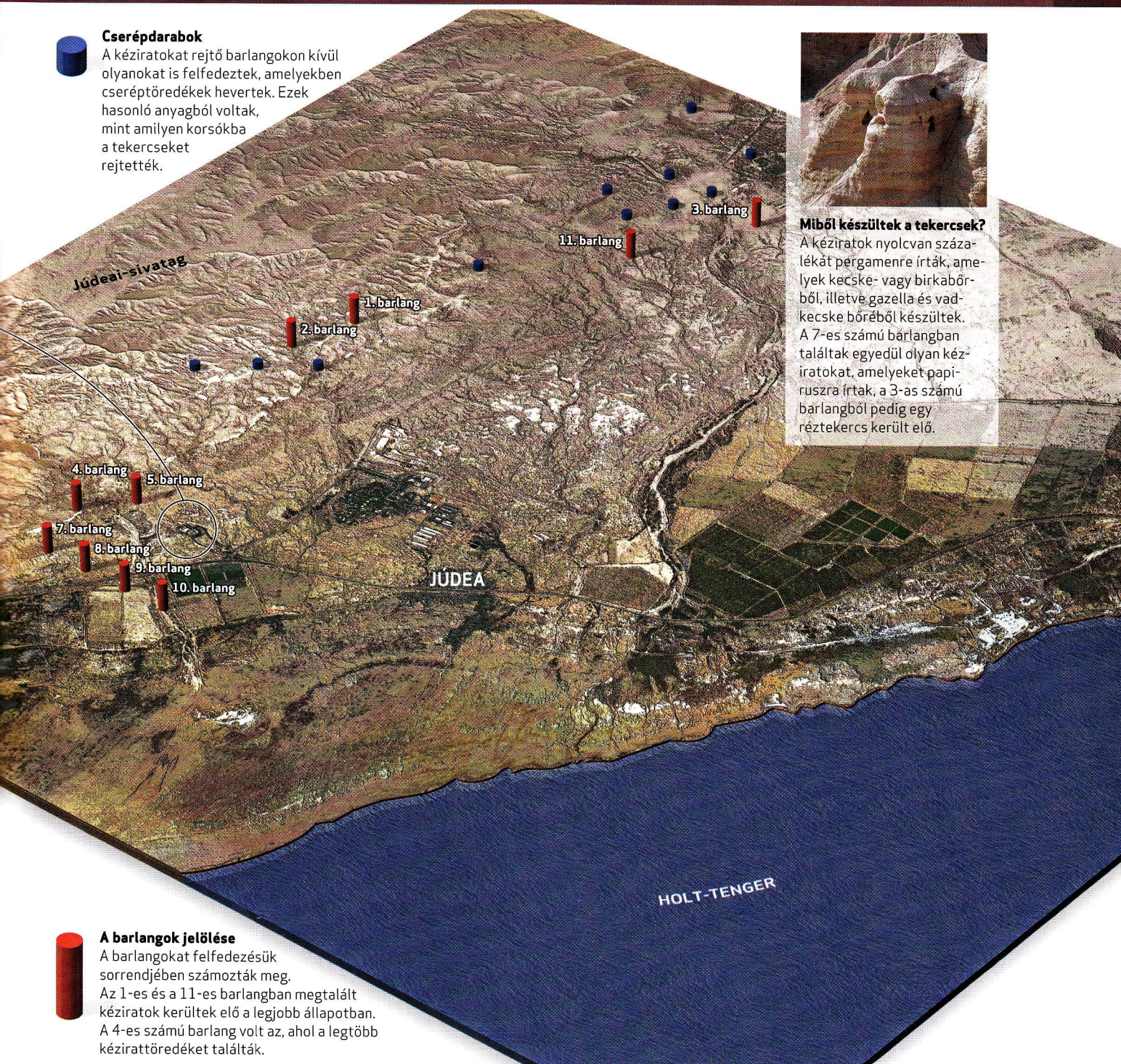
Cserépdarabok

A kéziratokat rejtő barlangokon kívül olyanokat is felfedeztek, amelyekben cseréptöredékek hevertek. Ezek hasonló anyagból voltak, mint amilyen korsókba a tekercseket rejtették.

Miből készültek a tekercsek?

A kéziratok nyolcvan százalékát pergamenre írták, amelyek kecske- vagy birkabőrből, illetve gazella és vadkecske bőréből készültek. A 7-es számú barlangban találtak egyedül olyan kéziratokat, amelyeket papiruszra írtak, a 3-as számú barlangból pedig egy réztekercs került elő.

A barlangok jelölése

A barlangokat felfedezésük sorrendjében számozták meg. Az 1-es és a 11-es barlangban megtalált kéziratok kerültek elő a legjobb állapotban. A 4-es számú barlang volt az, ahol a legtöbb kézirat-töredéket találták.

áll részleteiben, csak huszonnégy sort tartalmaz, így terjedelmét tekintve össze sem hasonlítható a holt-tengeri tekercsekkel. A felfedezés nyomán a szakemberek lázasan kutatni kezdtek a kumráni térséget. 1950 és 1960 között sok száz barlangot fésültek át, és ezek közül még tízben találtak újabb kéziratokat. A lelőhely a Jordán folyótól nyugatra eső közigazgatási terület, vagyis a nyugati part (angolul: West Bank) része, amely 1967-ig Jordániához tartozott, amikor Izrael a hatnapos háborúban elfoglalta a területet. Mára szinte valamennyi tekercs Izraelben és az izraeli állam felügyelete alatt van.

A régészek nagyon sok tekercstörödéket találtak, és összesen kilencszáz ősi héber, arámi, nabateus és görög nyelvű szöveget rekonstruáltak. Ezek között – az *Eszter könyve* kivételével – valamennyi ószövetségi könyvből található írás, de találtak történelmi tárgyú szövegeket is, illetve olyan kéziratokat, amelyek a környéket egykor benépesítő zsidó közösség törvényeiről szólnak. Találtak köztük apokrif írástörödékeket is, melyek nem kerültek be a héber Szentírás kanonizált változatába. A régészek a töredékek összeillesztése után katalogizálták az írásokat. Az első szám a barlangot jelöli, ahol a kéziratot megtalálták, ezt a Q mint Qumran követi, végül az adott töredék tartalmára utaló szám vagy betű áll. Az első tétel a listán az 1Q1, míg az utolsó a 11Q23.

A leggazdagabb leletanyagot az 1952-ben felfedezett, 4-es számú barlangban találták, amely felépítését tekintve lényegében két egybenyíló üregből áll. Innen került elő az összes kézirat és töredék kilencven százaléka, bár a legellentmondásosabb írások nem ebben a barlangban rejtőztek.

EGYÉB LELETEK

A barlangokban nem csak tekercseket és kéziratokat találtak. 1951-től kezdődően egy kutatócsoport ásatásokba kezdett a Kumrántól délre eső területen. A csoportot a Kelet-Jeru-

zsálemben működő Régészeti Múzeum igazgatója, Gerald Lankes-ter Harding, illetve a Francia Kelet-kutatási Iskola munkatársa, Roland de Vaux vezette. Bizonyítékot találtak arra, hogy a barlangokat a rézkor óta (Kr. e. 4000 tájától) használták. A Nahal Darga, arab nevén Wadi al-Murabbát vízmosásban arab pénz-érmék, tárgyak és írások kerültek elő a Kr. u. VII–XIV. századból. Középső bronzkori (kb. Kr. e. 2000) kerámia-törödékeket és szent szkarabeuszokat is találtak, valamint egy paleo-héber nyelven írt, a késő vaskorból (kb. Kr. e. 650), Júda utolsó királyai idejéből származó hivatalos iratot is. A szövegét ugyanazon az ősi héber nyelven írták, mint amelyet a kumráni tekercsek némelyikén Isten szent nevének (YHWH, azaz Jahve) jelölésére használtak, jelezve, hogy e név kimondhatatlan. Az itt talált temérdek vallásos és teológiai szöveg a jeruzsálemi Templom lerombolása, Kr. u. 70 előtti háromszáz évben született. A szentély pusztulása miatt a zsidók szembe akartak szállni Rómával, amivel kezdetét vette az első római-zsidó háború.

FÉLTVE ŐRZÖTT TITKOK

Mielőtt a rómaiak 68-ban elérték volna Kumránt, a tekercsek őrzői a papiruszokat és a pergameneket több réteg gyolcsba csavarták, majd agyagkorsókba rejtették, amelyeket viasszal gondosan lezártak. A holt-tengeri tekercsek felfedezése óta számos elmélet látott napvilágot az írások szerzőinek és összeállítóinak végső szándékáról. Egy valami azonban vitathatatlan: a kéziratok rendkívül fontosak voltak annak a közösségnek, amely lejegyezte, illetve lemásolta őket. A kéziratok gondos tárolása és némi-képp az ottani száraz időjárás is hozzájárult ahhoz, hogy megismerhettük az emberiség kultúrájának e csodálatos örökségét. Egy valódi kincset fedezhetünk fel újra, amely a kutatók és tudósok minden erőfeszítése ellenére, máig rengeteg titkot őriz.

William F. Albright (1891–1971)

William F. Albright régész, nyelvész, biblikus kutató. 1891-ben született Chilében. Régészeti doktori fokozatát az Amerikai Egyesült Államokban, a John Hopkins Egyetemen szerezte. A XX. század első felében őt tekintették a bibliai tárgyú kutatások első számú szakértőjének. 1948-ban Albright igazolta elsőként a holt-tengeri tekercsek hitelességét, miután tanulmányozta a kéziratokról készült fényképfelvételeket. Pályafutása során kétszer töltötte be a jeruzsálemi Amerikai Keletkutató Intézet (ASOR) igazgatói tisztét. Az általa alapított Biblical Archeology School (Bibliai Régészeti Iskola) nagy hatással volt a Biblia történelmi vonatkozásainak kutatására.

ÉRDEME William F. Albright volt az első, aki felismerte a holt-tengeri tekercsek horderejét, és régészeti kutatásain keresztül új megvilágításba helyezte a Biblia tanulmányozását.

Hershel Shanks (1930–)

Amerikai író, fő szakterülete a bibliai régészet. Hershel Shanks alapította a Bibliai Régészeti Társaságot. 1991-ben részt vett a holt-tengeri tekercsek szövegeit a nagyközönség számára is hozzáférhetővé tevő faksimile kötet szerkesztésében.

ÉRDEME A kiadvány megjelenése hatalmas port vert fel. Shanks-nak köszönhetően azonban hozzáférhetővé váltak a holt-tengeri tekercsek szövegei.

Roland de Vaux

1903–1971

Roland de Vaux pap, régész és történész, 1903-ban született Párizsban. 1929-ben lépett be a dominikánus rendbe, majd 1934-ben Jeruzsálembé emigrált, ahol a neves École Biblique tanáraként dolgozott, később pedig kinevezték az iskola igazgatójának. 1949-ben, miután Kumránban előkerültek az első kéziratok, az Örökségvédelmi Hivatal vezetője, Gerald Lankester Harding felkérte de Vaux-t, hogy csatlakozzék az újabb tekercsek keresésére induló kutatócsapathoz, és vegyen részt annak munkájában.

Az 1951-ben Kumrán térségében megkezdett régészeti ásásokat de Vaux vezette, majd a kizárólag a szövegek tanulmányozásával foglalkozó csoport vezetője lett. A csapatnak tagja volt még a lengyel származású

bibliatudós, Józef Tadeusz Milik, Pierre Benoit, francia katolikus pap, bibliai szövegértelmező, és két brit, John M. Allegro, a Manchesteri Egyetem keleti ősnyelveket kutató tanára, illetve John Strugnell is, aki szintén a keleti nyelvek szakértője volt. (De Vaux halálát követően a fordítást előbb Benoit, majd Strugnell vezette.) De Vaux előbb a kumráni romokat, majd a barlangokat vizsgálta meg, és megállapította, hogy mindkettő kapcsolódik a tekercsekhez. Kijelentette, hogy a területen esszénusok éltek, és hogy településüket a rómaiak rombolták le Kr. u. 68-ban, az első római-zsidó háború idején.

ÉRDEME Szinte a kezdetektől de Vaux felügyelte a kéziratok ezernyi töredékét, és az ásásokat is ő irányította.

„A kumráni leletek egyenértékűek azzal, amit a helyi közösségről a kéziratokból tudunk.”

Emanuel Tov

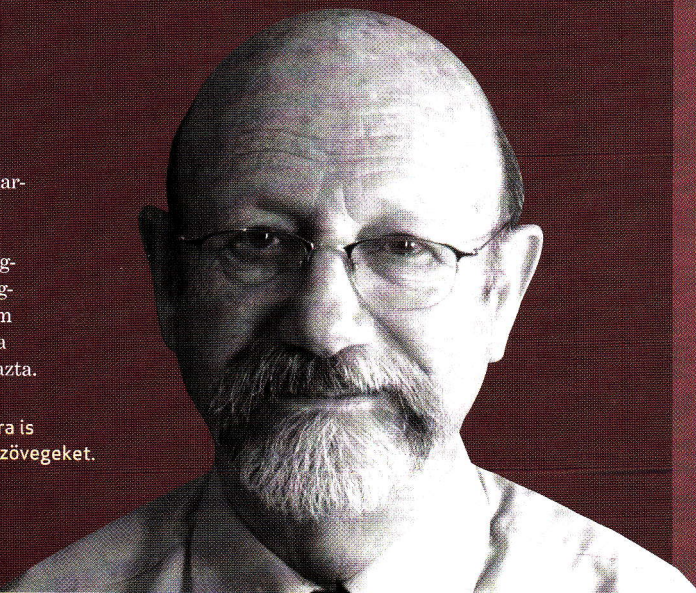
1941–

Emanuel Tov, holland bibliatudós, Amszterdamban született, majd 1961-ben vándorolt ki Izraelbe. A jeruzsálemi Héber Egyetemen tanult, majd 1986-ban ugyanitt professzorrá nevezték ki. 1990-ben az Oxford University Press által a holt-tengeri tekercsek közzétételére indított projekt főszerkesztője lett,

irányításával 1992 és 2009 között harminchárom kötet jelent meg.

1989-es publikációja, amelyben az *Őszövség* szövegelemzésével foglalkozik, óriási szakmai és közönségsikert aratott. 2009-ben Izrael állam a bibliakutatásban végzett munkája elismeréseként Izrael-díjjal jutalmazta.

ÉRDEME Emanuel Tov sokat tett azért, hogy a kéziratok a nagyközönség számára is hozzáférhetőek legyenek, és ne csak a tudósok szűk köre tanulmányozhassa a szövegeket.

A kumráni romok

Kumrán romjait 1951 és 1956 között tárták fel, azzal a szándékkal, hogy bizonyosságot szerezzenek arról, hogy a holt-tengeri tekercseknek és a kumráni romoknak közük volt-e egymáshoz. A hajdani város a Római Birodalomhoz tartozott, és a régészeti leletek alapján szomorú sorsra jutott.

A fellegvár

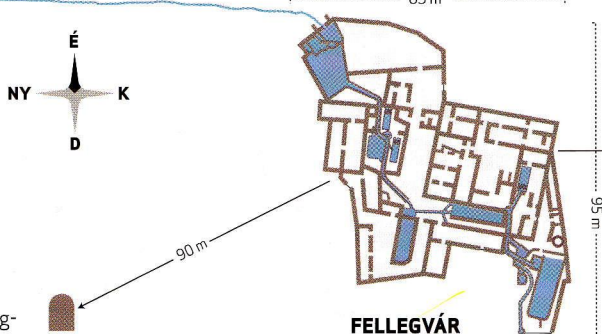
A Holt-tenger nyugati partjától kb. másfél kilométerre egy magas sziklán található. Falait a rómaiak lerombolták. A fellegvár egész területét hamuréteg borítja. A régészek rengeteg nyílhegyet találtak ezen a területen.

VÍZVEZETÉK

A régészek több ciszternát is feltártak, amelyek Wadi Kumránból szállították a vizet a várba.

4-ES SZÁMÚ BARLANG

A romokhoz legközelebb eső barlang.

FELLEGVÁR

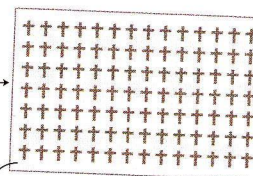
Tintatartó

A feltárások során a régészek több réz tintatartót is találtak, ami alátámasztja azt a feltevést, hogy Kumrában készültek a szövegmásolatok.

TEMETŐ

A területen kb. ezerkét-száz egyszemélyes sír található geometrikus elrendezésben.

Torony Konyha

Cserépedények

A fellegvárból előkerült cserépedények ugyanolyanok, mint amilyenekben a tekercsekben találtak.

Udvar

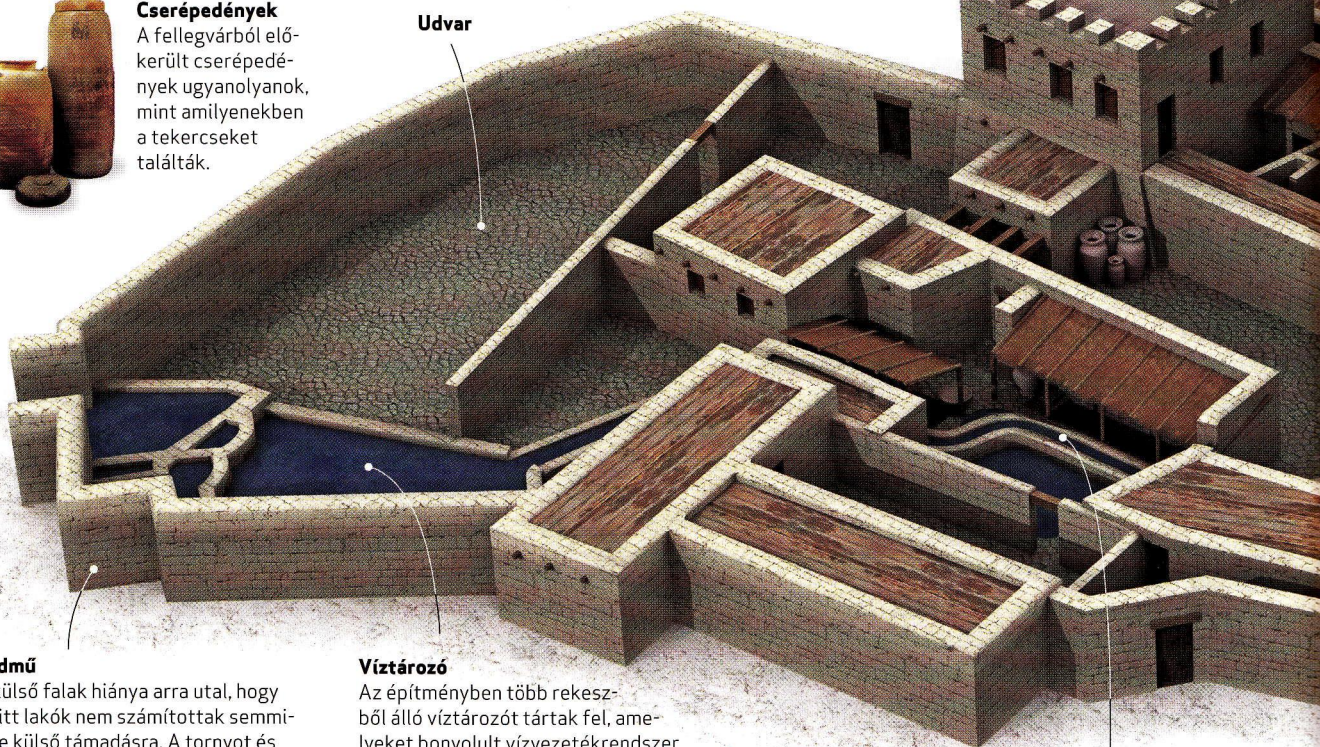
Védmű

A külső falak hiánya arra utal, hogy az itt lakók nem számítottak semmiféle külső támadásra. A tornyot és az oldalfalakat azonban úgy építették, hogyha mégis úgy alakul, meg tudják védeni magukat.

Víztározó

Az építményben több rekeszből álló víztározót tártak fel, amelyeket bonyolult vízvezetékrendszer kapcsolt össze egymással. A vizet ivóvízként, tisztálkodásra és a fazekasműhelyben használták fel.

Vízvezeték

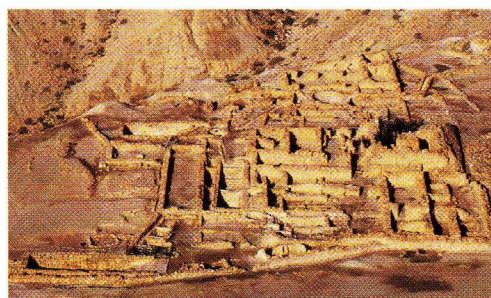
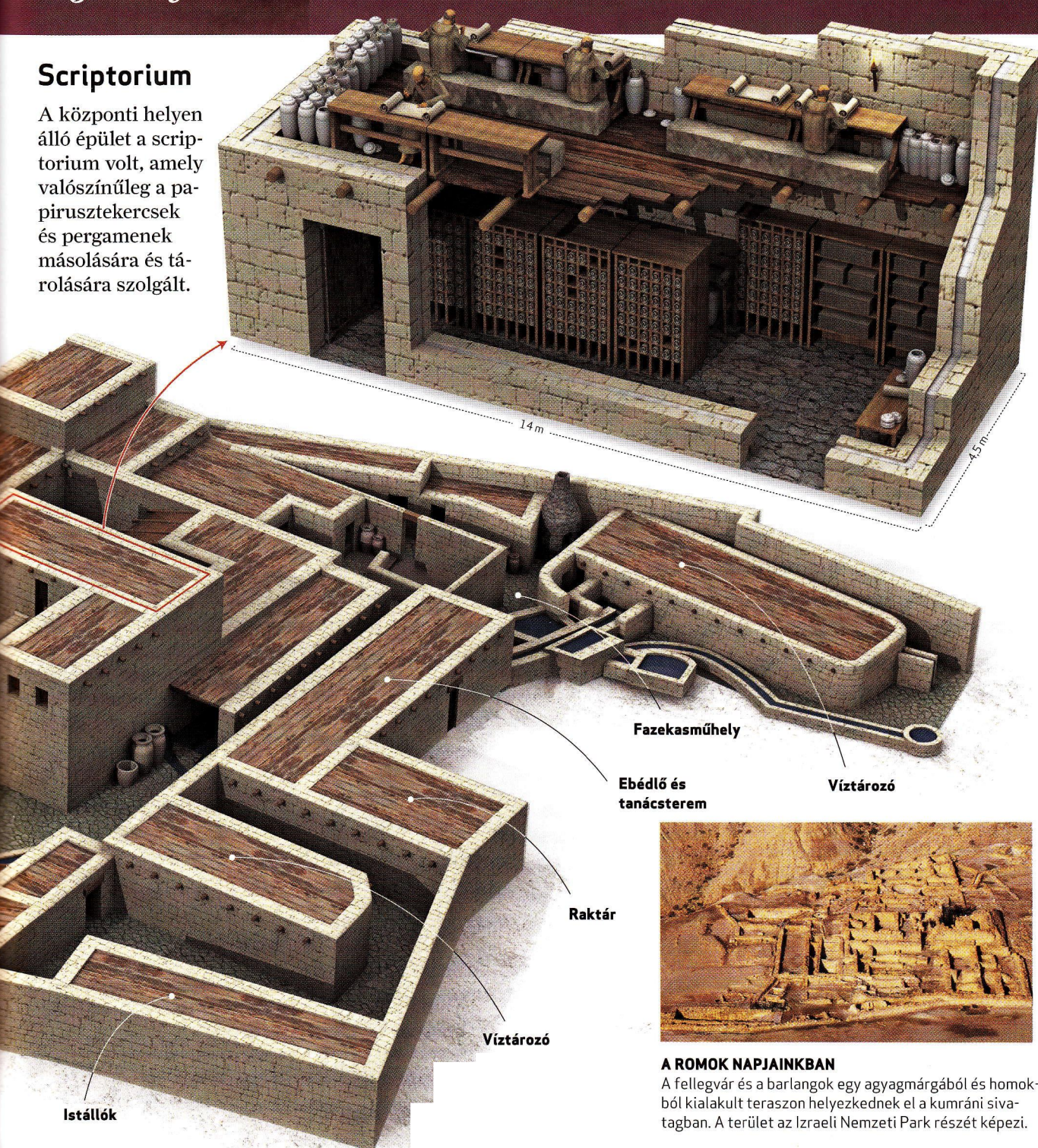

Miről szólt a Fény
és Sötétség Fiai
közti háború?

Az egyik legtitokzatosabb írás a Háborús
tekercs vagy más néven a Fény és Sötétség
Fiai közti háború tekerce, amelyben két
csoport apokaliptikus küzdelmét olvashatjuk.
Az írás szerzői magukat a Fény Fiainak nevezik,
míg a Sötétség Fiai megjelölés az ellenségre,
feltehetően a rómaiakra vagy egy másik
népcsoportra vonatkozik.

Scriptorium

A központi helyen
álló épület a scrip-
torium volt, amely
valószínűleg a pa-
pirusztekercek
és pergamenek
másolására és tá-
rolására szolgált.

A ROMOK NAPJAINKBAN

A fellelővár és a barlangok egy agyagmárgából és homok-
ból kialakult teraszon helyezkednek el a kumráni siva-
tagban. A terület az Izraeli Nemzeti Park részét képezi.

Megosztott társadalom

A második Templom időszakának vége felé (az I. század folyamán), a kereszténység születésének idején, a zsidó nép különféle pártokra szakadt, amelyek a vallási kérdések értelmezésében éppúgy eltérő állásponton voltak, mint abban, hogy miként viselkedjenek a politikai hatalmat gyakorló rómaiakkal szemben. Bár a tudósok többsége máig az esszénusokat tartja a Holt-tengeri tekercsek őrzőinek, egyes kutatók a kor zsidó társadalmát alkotó pártok egyikének tulajdonítják a kéziratok megőrzésének érdemét. A korabeli zsidóság két legnagyobb csoportját a farizeusok és a szadduceusok alkották. Egy másik csoport, az esszénusok a Holt-tenger nyugati partján, elszigetelten éltek. A kis közösség, amely körülbelül négyezer tagot számlált, igazi szektát alkotott. A negyedik csoport, amelyet feltétlenül meg kell említenünk, a zélóták ki-

csíny csoportja volt. A zélóták vakbuzgó módon betartották a törvényeket, és az életük árán is igyekeztek levetni magukról a római igit. A zélóták legszélsőségebb csoportját a szikáriusok alkották, akik saját hittársaikat is megölték, ha azok nem működtek közre a rómaiak elleni lázadásban. A Kr. u. 66–70-ig tartó első római-zsidó háború idején a zélóták jelentették az ellenállás utolsó bäs-

tyáját, mivel 66-ban elfoglalták a Maszada-erődöt. Miután a rómaiak Kumránt és Jeruzsálemet is leigázták, a Maszada-erődhöz értek. Amikor a római katonák áttörték az erőd falait, döbbenetes látvány tárult a szemük elé: az erődöt védők egytől egyig tömeges öngyilkosságot követtek el. Josephus Flavius művében részletesen leírja azokat a szavakat, amelyeket a Maszada-felkelés vezetője mondott.

AZ ELSZIGETELT ERŐD

Az első római-zsidó háborúban Maszada volt a zsidó ellenállás utolsó bástyája. A régészek az erőd romjai között is találtak kéziratokat.

Tányérok sokasága

A kumráni fellelővár egyik kisebb helyiségében ezernél is több tálalt, kupát és tányért találtak. Roland de Vaux mindezt azzal magyarázta, hogy az itt élők számára a közös étkezés valószínűleg nagy jelentőséggel bírt, és mindenkinek saját tányérja volt. Mások úgy vélik, hogy Kumránban agyagedényeket készítettek, amelyeket eladtak. Megint mások azt feltételezik, hogy Kumrán az utazók és kereskedők számára fogadóként szolgált, és a sok edény ezzel magyarázható.

VAJON miért volt ennyi?

A Kumránban talált sok-sok edény számos hipotézis forrásává vált.

A Maszada-felkelés vezetőjének szavai, amellyel meggyőzte társait, hogy a római rabiga helyett a halált válaszsák: „Haljunk meg úgy, hogy nem hajtjuk fejünket az ellenség igájába, feleségeinkkel és gyermekeinkkel szabad emberek módjára hagyjuk itt az életet!” (Josephus Flavius: *A zsidó háború*)

AZ ÉZSAIÁS-TEKERCS JELENTŐSÉGE

Burrows, aki az Ézsaiás-tekercs kiadója volt, a következőket írta róla: „Bámulatos, hogy a szöveg csak ilyen csekély mértékben változott!

A legtöbb eltérés a masszorétikus szöveghez viszonyítva csupán helyesírási különbségekből és nyelvtani formák eltéréséből adódik (...) összeségében azonban megegyezik a masszorétikus szöveggel.

Ebben rejlik az Ézsaiás-tekercs jelentősége: igazolja a masszorétikus szöveg hagyomány megbízhatóságát.” (Schick, Alexander: *Csodálatos Kumrán*, Ethos, Budapest, 1998. 11–12. o.)

A szöveg megbízhatóságát tekintve a tudósok megállapították, hogy az ószövetségi textus kilencvenöt(!) százalékban megegyezik a ránk hagyott masszoréti szöveggel, amiből a fordítások

készültek. A fennmaradó öt százalék szórendi, betűtévesztés vagy a nyelv változásából ered.

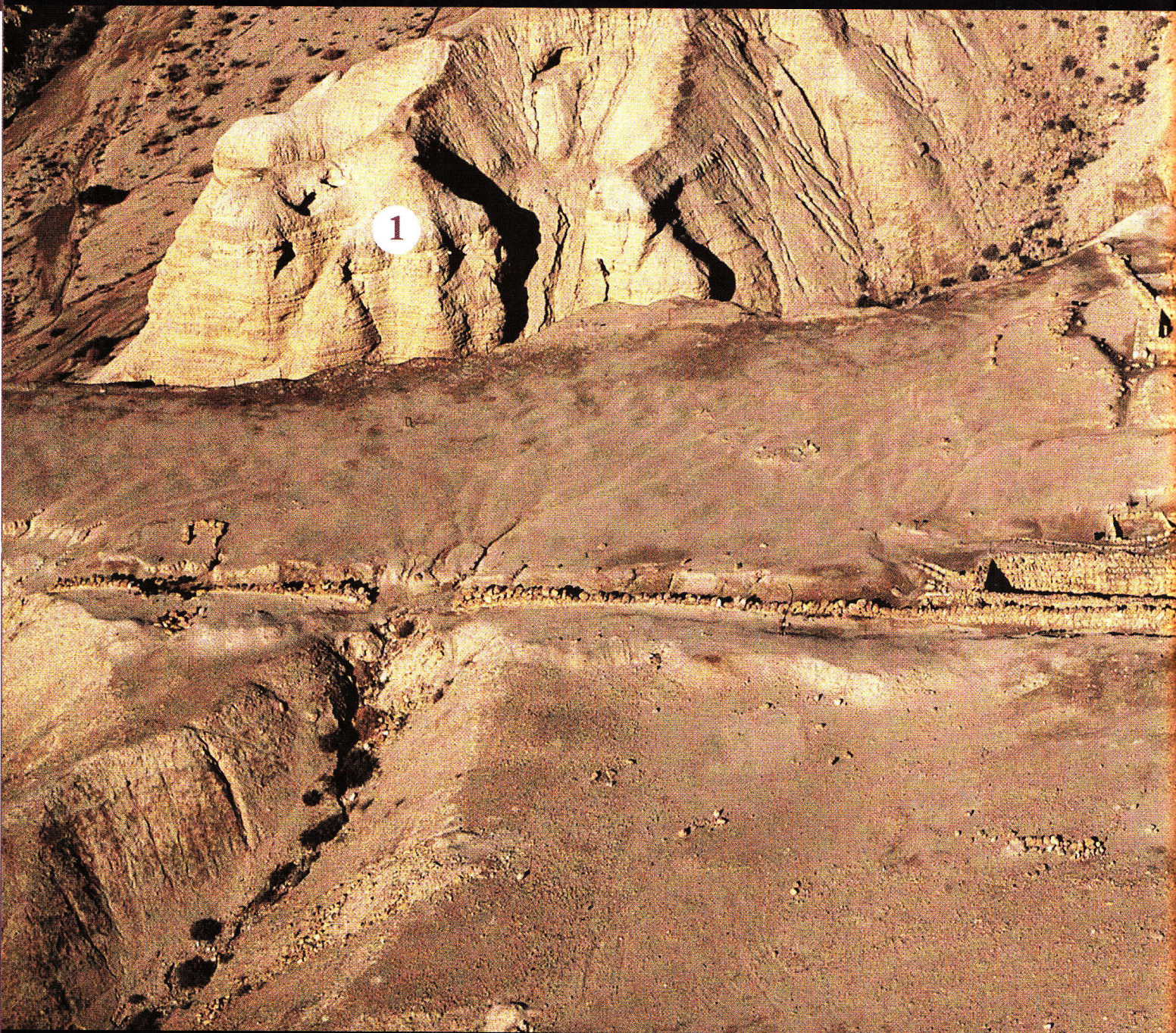

HOLT-TENGER

Sóbuckák a Holt-tenger partja közelében. A beltenger nyugati szegélye mentén több zsidó vonatkozású régészeti lelőhelyet tártak fel, ahol felbecsülhetetlen értékű kéziratok kerültek elő.

A kumráni lelőhely

A barlangok, ahol a holt-tengeri tekercseket megtalálták, mindössze pár méterre találhatók a kumráni erőd romjaitól, ezért feltehetően kellett lennie valamilyen kapcsolatnak közöttük. Kumrán lakóinak kiléte a mai napig vita tárgya, mivel a közösség felépítésének leírása nem szerepel a kéziratokban.

1

KUMRÁNI BARLANGOK

Már hatezer évvel ezelőtt is használták a kumráni barlangokat. Origenész Adamantiosz, a III. században élt ókeresztény teológiai író, hatnyelvű

Ószövetség-kiadásához (*Hexapla*) állítása szerint egy Jerikóhoz közeli barlangban talált, agyagkorsóba rejtett tekercset is felhasznált.

Ciszternák

Qumranban tizenhárom ciszternát találtak, amelyek elrendezése miatt különféle elméletek születtek a település rendeltetését illetően. A legelterjedtebb nézet szerint az építmény valamilyen kolostorerőd lehetett. Más feltételezések szerint kereskedelmi központ volt, vagy kerámiagyár, esetleg könyvtár.

2

KÖZÖSSÉGI KÖZPONT

A településen cölibátust fogadott emberek éltek, bár a 4-es számú barlang egyik szövege szerint házaspárok

is élhettek Kumránban, amennyiben vállalták, hogy a közösségbe belépve többé nem élnek házaseletet.

3

TEMETŐ

A fellegvár tözsomszédsgában, alig 35 méterre keletre található egy temető, ahol 1855-ben kezdték meg

az első ásátásokat, amely során aprólékos munkával tárták fel a sírokat.

Kik írták a kéz-iratokat?

A sivatagban laktak, nem voltak személyes tárgyaik, napjaikat a Törvény tanulmányozásával töltötték, és rendkívül szigorú szabályok szerint éltek. Megőrizték az utókornak a holt-tengeri tekercseket – de mégis, kik voltak ők?

Az esszénusok Jerikó és Én-Gedi között, a Holt-tenger vidékén éltek. Kumrán romjai a két település között félúton találhatók. Az esszénusok eredetét a mai napig homály fedi, és nevük keletkezése sem tisztázott. A közösség tagjai úgy tartották, hogy Isten arra választotta ki őket, hogy megvívjanak a Sötétség Fiaival. Az *Újszövetség* nem tesz említést róluk, viszont Josephus Flavius (aki a rómaiak elleni háborúban zsidó katonai hadvezérként vett részt, majd megadta magát a rómaiaknak) római történetíró részletesen beszámol róluk. Flavius szerint az esszénusok a Kr. e. II. század és a Kr. u. I. század között éltek virágkorukat. Életmódjukat tekintve aszkéták voltak, és a korabeli eseményeket az eszkatológia (az üdvösségtan és túlvilági

dolgok tudománya) nézőpontjából szemléltek. Bár a korabeli zsidóság két legjelentősebb csoportjánál, a farizeusoknál és a szadduceusoknál kevesebben voltak, viszonylag jelentős közösségeket alkottak egyes városokban, különösen Júdeában. A feltevés szerint ők éltek Kumránban, és ők voltak azok, akik a holt-tengeri tekercseket őrizték. Úgy tartják, hogy nemcsak szerzői, hanem részben leírói és másolói is voltak ezen írásoknak.

MÁSFAJTA TEÓRIA

Egyes tudósok szerint azonban nem esszénusok laktak Kumrán. Az ő álláspontjuk az, hogy a kumráni közösség tagjait a főszodortól a Kr. e. II. században elszakadt kisebb csoport alkotta. Az esszénusok igen szigorú és jól szervezett közösséget alkottak, egyes csoportjaik cölibátusban éltek, és csak

alapos tanulás és kétéves próbaidőszak után fogadták be közösségükbe a hozzájuk csatlakozni vágyót. Az új tagok esküt tettek, hátrahagyták személyes javaikat, és életüket a Tóra tanulmányozásának szentelték. Igazmondást fogadtak, alázatosan éltek, és a testvériség eszméjén alapuló közösségi szabályrendszerhez tartották magukat. Az esszénusok, más korabeli közösségekhez hasonlóan, a földművelés révén önfenntartóak voltak. A közösségen belül mindenki másfajta munkát végzett, és a megtermelt javak bizonyos hányadát szétosztották egymás között. A fennmaradt részt pedig mindig félretették, hogy a leginkább szűkölködőkön, illetve az idegeneken segíthessenek.

A feltevések szerint Kumrán már ősidőktől fogva lakott település volt. Valószínű, hogy az első Templom

rejtélyek

Mi célt szolgáltak a kumráni ciszternák?

A Roland de Vaux vezette ásatások során tizenhárom ciszternát tártak fel Kumránban. Mivel a ciszternákba lépcsők vezettek, de Vaux arra a következtetésre jutott, hogy a tisztulási szertartásokhoz használhatták ezeket. Mások viszont úgy vélik, hogy a ciszternákba jutó víz túlságosan piszkos volt, így nem szolgálhatott efféle rituálékat. Yitzhak Magen és Yuval Peleg régészek azt az álláspontot képviselik, miszerint Kumrán agyagműves központ volt, és a ciszternákban a jellegzetes kumráni kerámiákhoz használatos agyagot készítették elő. A régészek az egyik 2004-ben feltárt ciszterna alján harminc centiméter vastag tiszta agyagot találtak.

Bronzból és vasból készült
szertartási edény

KÖZÖSSÉGI TEREM

Roland de Vaux ezt a helyiséget a kumráni közösség étkezőjeként azonosította.

Nehéz idők

A Salamon király által Kr. e. 957-ben építtetett első Templomot Kr. e. 587-ben a babilóniaiak lerombolták, és Nabukodonozor király a zsidók vallási és világi vezetőit Babilonba hurcolta rabszolgának. Kr. e. 539-től Júdea perzsa uralom alatt állt. Kr. e. 538-ban a perzsa Kúrosz véget vetett a babiloni fogságnak, és engedélyezte a zsidók hazatérését. A fogságból hazatérők nyomban hozzáláttak a második Templom építéséhez, amely Kr. e. 516-ra készült el. Jeruzsálem ezután Nagy Sándor birodalmához tartozott, aki Kr. e. 333-ban aratott döntő győzelmet a perzsák felett, majd nem sokkal később a Szeleukida királyok kezére került. Kr. e. 167-ben, a Makkabeus-felkelés eredményeként, a zsidók kivívták függetlenségüket, ekkor a zsidó Hasmóneus-dinasztia került uralomra. Kr. e. 63-ban Róma az egész területet elfoglalta. Kr. u. 66-ban a zsidók fellázadtak a rómaiak ellen, és kitört az első római–zsidó háború. A későbbi római császár, Titus Flavius, totális vereséget mért a zsidókra: a második Templomot porig égette, a zsidók nagy részét pedig elhurcolta rabszolgának.

időszakának végén (Kr. e. VIII–VII. század) népesült be ez a terület, mivel a feltárások során a régészek egy olyan erődtámasz romjaira bukkantak, amelynek keletkezése a Júdai Királyság korából való. A Kr. e. II. században az erődtámasz lakói a meglévő falakat renoválták, majd újabb települést hoztak létre, amelyet a következő században kibővítettek. Kr. e. 31-ben azonban hatalmas földrengés rázta meg a települést, a nyomában pusztító tűzvész pedig romba döntötte. A környék lakói

azonban nem adták fel, és Heródes Arkhealosz negyedes fejedeleme (Nagy Heródes fia és Heródes Antipász testvére) uralkodása alatt (Kr. e. 4–Kr. u. 6) újjáépítették a várost. A mindenféle elméletek közül leginkább az valószínű, hogy Kumrán vallási központ volt, ahol csupán a közösség vezetői tartózkodtak állandó jelleggel, és az ő tisztségük volt a kéziratok álagának megővése és őrzése. A környező sátrakban és barlangokban nagyszámban további kétszáz fő élt. Amellett,

hogy őrizték a Tórát, feladatuknak tekintették az Isten szavait tartalmazó tekercsek megőrzését is. Elképzelhető, hogy akár több ezer tekercsből álló „könyvtár” gyűjtöttek itt egybe, amely a korok legrégebbi és legizgalmasabb kéziratgyűjteményét jelenthette. Noha a könyvtárban felgyűlt írások egy része nem az esszéusok munkája – hiszen több tekercsről kiderült, hogy sokkal régebben keletkezett, illetve több különböző forrásból szerkesztették egybe –, a közösség bizonyosan őrzője és

tanulmányozója volt a kéziratoknak.

SCRIPTORIUM

Kumrán központi tömbjében feltártak egy nagyobb helyiséget, ahonnan a vályogból és agyagból formált padok és alacsony asztalok maradványai mellett több tintatartó is előkerült. Mindezek alapján feltételezhető, hogy ez a helyiség egy *scriptorium*, vagyis írószoba lehetett, ahol az esszéus írnokok a szent szövegekről és a közösség szabályzatáról másolatokat készítettek. Az írnokok

Tintatartók

Kumrán romjai között, az erőd írószobájában (*scriptorium*), ahol feltehetően a tekercseket készítették vagy másolták, a régészek több tintatartót találtak. Ezek közül kettő (lent) agyagból készült, kb. hat cm magas, egyszerű kivitelezésű darab. Egy másik típust képviseltek a valamivel nagyobb, nyolc cm magas, bronzból készült társaik, amelyek jóval díszesebb kivitelezésűek. Noha ezek a leletek szolgálnak alapul ahhoz, hogy Kumránt a közeli barlangokból előkerült tekercsekkel összefüggésbe hozzák, a település romjai között nem találtak kéziratokat. A tekercsekre javarészt fekete tintával írtak, ritkábban késsel, sőt kivételes esetekben vörös színűt is használtak. Az elemzések alapján tudjuk, hogy szénalapú tintával írták a tekercsek szövegét, és a Kumránban talált bronz tintatartók is ilyen tintát tartalmaztak.

A TEMPLOM KIFOSZTÁSA

Titus római diadalíve Jeruzsálem bevételének emlékére Kr. u. 81-ben épült, melyen a zsidók feletti győzelmet, és a második Templom kincseinek megszerzését is megörökítették.

MÁSOLÓKÖZPONT?

A régészek találtak arra utaló bizonyítékokat, hogy a tekercsek egy részét Kumrán falai között másolták és szerkesztették.

Josephus Flavius

Josephus Flavius sokat tudott az esszénusokról, mivel egy ideig ő is köztük tartozott. Ezt írta róluk:

„A gazdagságot megvetik, és csodálatos intézményük a vagyonszövetség; nincs náluk senki, akinek többje volna, mint a másoknak. Tudniillik náluk szabály, hogy aki be akar lépni a szektába, köteles odaajándékozni vagyonát a közösségnek, és ezért náluk nincsen sem megalázó szegénység, sem mérhetetlen gazdagság, hanem mindaz, ami az egyesek vagyonából összegyűlt, mindnyájuknak közös vagyona, mintha testvérek volnának”*

* Josephus Flavius:
A zsidó háború. Budapest,
1999, Talantum, 150–151.

többsége valószínűleg egy ideig Kumrán közelében élt. Az esszénusok a kumráni fennsík márgafalába vájt barlangokban rejtették el a szent írásokat, közvetlenül azelőtt, hogy Kr. u. 68-ban a zsidó felkelés vérbefojtásának szándékával a rómaiak elpusztították a települést is. Noha egy ideig római katonák tartózkodtak Kumránban, Kr. u. 73–74-ben végleg elnéptelenedett a település. A többségében pergamenre írt szövegek a régióban uralkodó rendkívül száraz éghajlatnak köszönhetően fennmaradtak.

Továbbá annak is köszönhető, hogy a kéziratok fennmaradtak, hogy a barlangokban csekély volt a fény, a hőmérséklet és a páratartalom pedig szinte mindig ugyanannyi volt. Az is hozzájárult még, hogy a korszak légmentesen voltak lezárva, és a tekercseket nem használták.

Összeesküvés és titkolózás?

1950–1990 között rendkívül lassú ütemben folyt a tekercsek publikálása, ami azt eredményezte, hogy mindenféle zavaros elméletek kaptak szárnyra. A kutatókkal többször nyíltan szembekerültek azok, akik nem férhettek hozzá a kéziratokhoz.

Amikor az 1940-es évek végén Roland de Vaux dominikánus lelképásztor elvállalta, hogy annak a tudóscsoportnak az élére áll, amely a holt-tengeri tekercsek első tudományos vizsgálatára szerveződött, úgy tűnt, hogy a világ egyik legjelentősebb régészeti leletének tartalmát a közvélemény is megismerheti. Mivel azonban hosszú ideig alig lehetett valamit tudni a fordítási munkálatokról, és titok övezte a megtalált tekercsek pontos számát és lelőhelyét is, ráadásul jordániai, izraeli és amerikai kutatók között vita folyt arról, hogy kinek hány eredeti tekercs van a birtokában, tudományos és egyetemi körökben is felmerült a gyanú, hogy nem is igazán akarják felfedni a kéziratok tartalmát. Vajon mi volt ennek az oka? Miért nem

tudták sokáig a keletkezésük idejét pontosan megállapítani? Mi alapján vélte a kutatók egy része ősi írásoknak a tekercseket, míg mások épp az ellenkezőjét hangoztatták? Talán az írások mást állítottak, mint amit eddig a kereszténység születéséről tudtunk? Ha pedig a názáreti Jézus idejében keletkeztek az iratok, vagy már akkor valahol őrizték őket, az vehette vissza őket, hogy az *Újszövetség* szereplőiről valamifajta kódolt nyelven beszélnek a tekercsek?

AZ EGYHÁZ HALLGAT

A Vatikán, amely megbízta a de Vaux vezette kutatócsoportot, némaságba burkolózott. A Szentszék arra hivatkozott, hogy a tudósoknak rettenetesen nehéz dolguk van a Kumránban talált sok-sok apró töredék jelentésének megfejtésével, hiszen némelyik fragmentum alig néhány írásjelet vagy szót

tartalmaz. Mindezt tetézte még az is, hogy az 1950-es években régészek, beduinok és kincsvadászok is találtak újabb papirusztöredékeket, melyeket javarészt azonosítani sem lehetett. Ráadásul az újabb leletek egy része magánkézbe került, ami csak tovább fokozta a zűrzavart. 1990-ig bezárólag a tudóscsoport mindössze hét-kötetnyi kéziratot tett közzé (az Oxford University Press gondozásában megjelent majdnem teljes szövegkiadás, a *Discoveries in the Judean Desert* negyven kötetből áll). Gyanakvásra adott okot továbbá az a tény, hogy az eredeti tekercseket csak néhány kiválasztott tudós tanulmányozhatta. És ha mindez még nem lett volna elég, Jordánia és Izrael között abban az időszakban komoly politikai viták dúltak, ami ugyancsak hátráltatta a kutatás és értékelés folyamatát.

Bárki beleolvashat

1991-ben végül elérkezett a nagy pillanat, amikor mindenki számára hozzáférhetővé váltak a holt-tengeri tekercsek. Elsőként a Huntington-könyvtár tette a nagyközönség számára elérhetővé a birtokában levő tekercsekről készült mikrofilmeket, majd egy kétkötetes faksimile kiadása jelent meg a Hershel Shanks vezette Biblical Archaeology Society gondozásában, amelyet szerzőként Robert Eiseman és James Robinson jegyzett. Végül pedig az Izraeli Régészeti Hivatal is bejelentette, hogy a náluk levő tekercsekbe bárki betekintést nyerhet.

TEREPMUNKA

Az 1958-ban készült felvételen Gerald Lankester Harding (elől) és Roland de Vaux a kumráni barlangok törmelékeit tanulmányozza.

Mit tartalmaz a 7Q5 jelzésű papirusz?

Ha beigazolódik, hogy a 7Q5 jelzetű, Kr. e. 50 és Kr. u. 50 között keletkezett papirusztöredék *Márk evangéliumának* egy részletét tartalmazza, akkor ez bizonyíték arra, hogy az evangélium leírása közelebb áll a történeti Jézus alakjához, mint azt korábban gondolták.

A 7-es számú kumráni barlang némiképp eltér a többtől, mivel innen kizárólag görög nyelvű kéziratok kerültek elő. (A 4-es számú barlangban is találtak négy görög szöveget a számos arámi és héber írás mellett.) Abban is különleges a 7-es barlang, hogy itt papirusztekercseket rejtettek el, míg a többi barlangban pergamenre írt szövegek voltak. Az egyik itt talált kézirat Báruk szír apokalipsziséből való részletet tartalmazza, szintén görög nyelven, amelyről a többi barlangban nem találtak másolatot. A tizenkilenc papirusztöredéket egy lepecsételt amforában lelték meg, amelyen fekete tintával héberül a Róma (Rumah) felirat állt. A Kumránban kutató első tudósok nem tulajdonítottak nagy jelentőséget ennek a leletnek, talán mert a papiruszok rosszabb állapotban voltak, mint a többi előkerült szöveg, így azonosí-

tásuk is bonyolultabbnak tűnt. Végül a töredékek egy részét beazonosították: a 7Q1 jelű a *Kivonulás könyve* 28:4–7 szakaszt tartalmazza, míg a 7Q2 Báruk verseit *Jeremiás leveléből*. A többi írást feltehetően bibliai eredetűként sorolták be. Ez az osztályozás 1972-ben egy időre felborult, miután José O'Callaghan, spanyol papiruszkutató, aki a római Pápai Biblikus Intézet egykori professzora és a barcelonai Teológiai Egyetem Papirológiai Szemináriumának (Sant Cugat) igazgatója volt, közzétette saját kutatási eredményeit.

VITATHATÓ AZONOSÍTÁS

O'Callaghan arra a következtetésre jutott, hogy négy papirusztekercsen (7Q5, 7Q6, 7Q7 és 7Q15) *Márk evangéliumának* részletei olvashatók. Kijelentése nagy vitát kavart, és végül szaktekintélyén is csorba esett. Néhány évvel később Carsten Peter Thiede (1952–2004) német teológus és papiruszkutató kiállt

O'Callaghan munkájának érvényessége mellett. A spanyol professzor elsőként a 7Q5 jelű papiruszt vizsgálta meg, amelyet a Nagy Heródes idején használt díszes (zierstil) stílusban írtak. A töredéken négy sorban összesen húsz görög írásjegy látható, a szavak és kifejezések között nincs spácium. O'Callaghan végigböngészte az *Őszövetseget*, de nem akadt a részlet nyomára. Majd az Újszöveget vette kézbe, ahol egyezést talált *Márk evangéliumának* 6. részével, amely így szól: „Mert nem okultak a kenyeren, mivelhogy a szívük megvala keményedve. És átkelve eljutának a Genezáret földére, és kikötének” (Márk 6,52–53). Ennek a görög megfelelője százhuszonkettő betűből áll, de a papiruszon csak húsz írásjegy látható, és ezek közül csupán nyolc helye egyezett az újszövegségi szakasszal. Nemrég egyes kutatók, köztük Daniel B. Wallace, azt állították, hogy a görög betűk beazonosítása nem volt egészen helyes.

ELLENTMONDÁS

A meglehetősen rossz állapotban levő, alig 3,9×2,7 cm-es papirusztöredék a 7Q5 jelű kézirat, amely szakmai körökben oly heves vitákat váltott ki. A töredéken összesen húsz betű olvasható.

Ellentétes elméletek

Bármennyire izgalmas is O'Callaghan és Thiede elmélete, a legtöbb bibliakutató nem ad hitelt állításuknak. A tudósok egy része, köztük Robert H. Gundry professzor (az Újszövetség szak-

értője) és Daniel B. Wallace (a texasi Újszövetségi Kéziratok Kutatóközpontjának igazgatója) körülbelül tíz évvel ezelőtt alaposan körüljárta a témát, és megállapították: ahhoz, hogy

a 7Q5 jelű töredéket *Márk evangéliumának* részleteként lehessen azonosítani, további részletekre lenne szükség, hogy a szövegek egyezése minden kétséget kizáróan megállapítható legyen.

A tudomány mai álláspontja

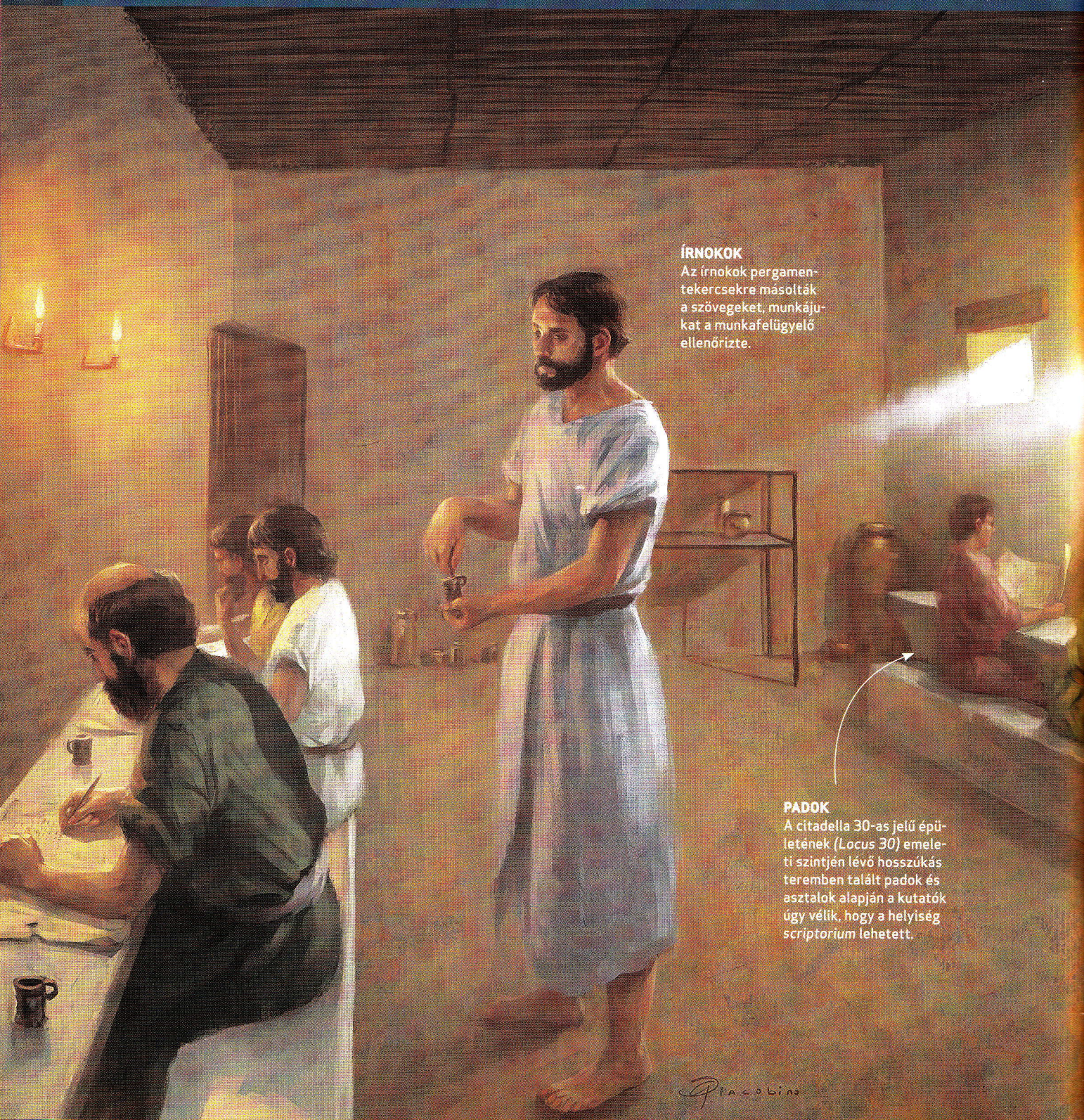
A legrégebbi evangéliumrészlet, amely eddig előkerült, a P52 jelű töredék (kb. 9×6 cm) Egyiptomból, amely a *János evangéliumának* egy kis részletét tartalmazza. A paleográfia módszerével a Kr. u. II. századra datált kódex egy évszázaddal későbbi, mint a kumráni 7Q5 jelű kézirat, amelyet egyes tudósok *Márk evangéliumának* részleteként azonosítottak. A tudományos közösség azonban nem lát bizonyítékot arra, hogy akár Kumrából, akár valamely más közeli lelőhelyről újszövetségi kézirat került volna elő. A 4-es és 7-es jelű kumráni barlangokban talált görög nyelvű írásokkal kapcsolatban a szakértők, köztük Emanuel Tov, csak azt tudták megerősíteni, hogy egyes töredékek más – eddig azonosítatlan – bibliai (kanonikus, illetve apokrif) írások mellett a *Septuaginta* (az Ószövetség görög nyelvű fordítása), illetve az apokrif *Énok könyve* részleteit tartalmazzák.

A középkori miniatúra Márk evangélistát ábrázolja

A kumráni *scriptorium*

A régészek Kumránban egy hosszúkás termet is feltártak, amelyről úgy vélik, hogy ez lehetett a fellegvár *scriptoriuma*, vagyis írószobája. Ha a tudósoknak erre a feltételezésre kellő bizonyítékot sikerül találniuk, akkor már semmi sem kérdőjelezheti meg a kéziratok és a fellegvár lakói közötti kapcsolatot.

ÍRNOKOK

Az írnokok pergamentekercsekre másolták a szövegeket, munkájukat a munkafelügyelő ellenőrizte.

PADOK

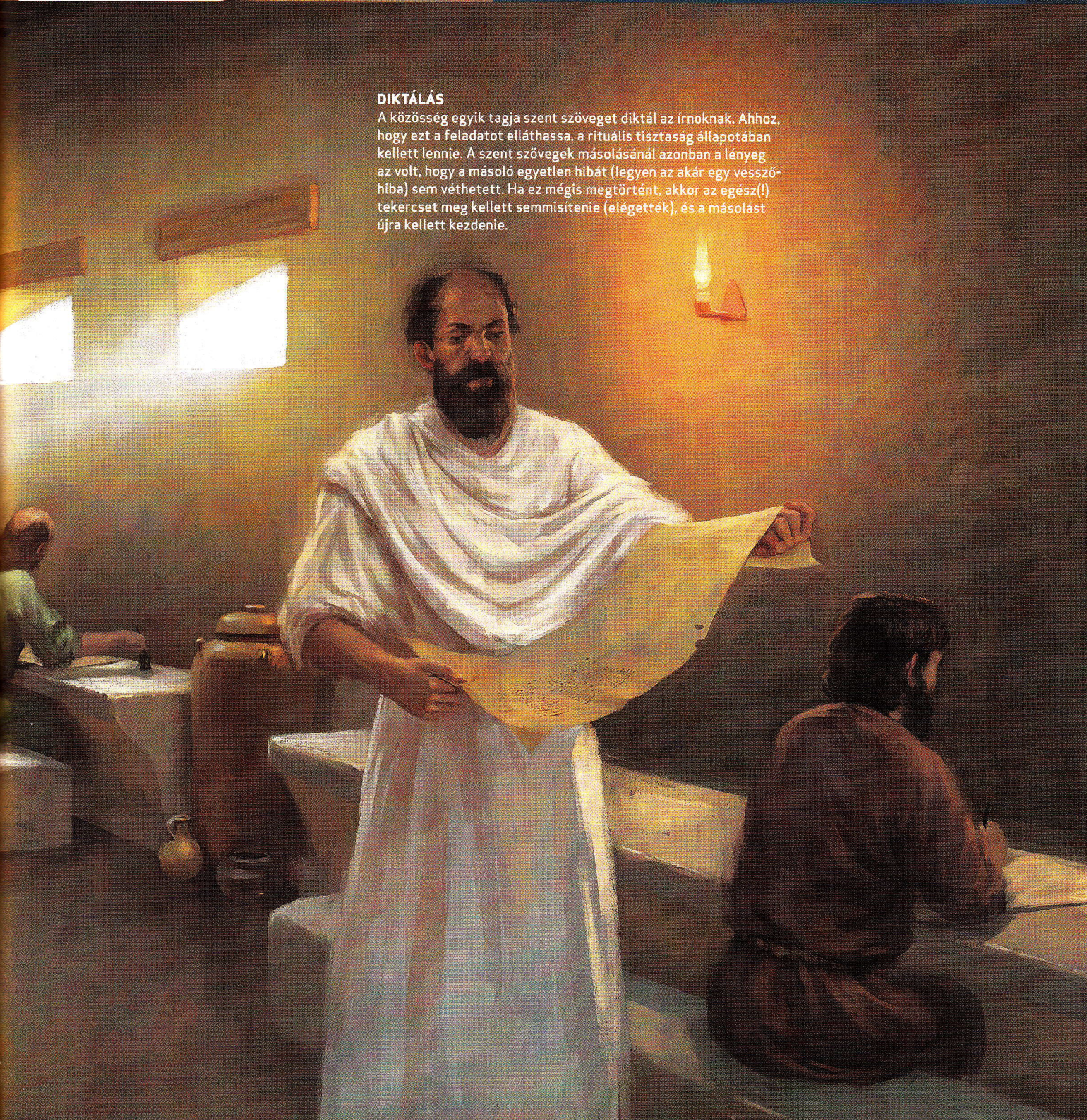
A citadella 30-as jelű épületének (Locus 30) emeleti szintjén lévő hosszúkás teremben talált padok és asztalok alapján a kutatók úgy vélik, hogy a helyiség *scriptorium* lehetett.

Az írások eredete

A kumráni citadella második szintjén Roland de Vaux kutatócsoportja több padot, asztalt és néhány tintatartót talált. A vizsgálatok kimutatták, hogy a tintatartókban lévő festékmaradványok megegyeznek több holt-tengeri tekercsen lévő tintával.

DIKTÁLÁS

A közösség egyik tagja szöveget diktál az írnoknak. Ahhoz, hogy ezt a feladatot elláthassa, a rituális tisztaság állapotában kellett lennie. A szövegek másolásánál azonban a lényeg az volt, hogy a másoló egyetlen hibát (legyen az akár egy vesszőhiba) sem véthetett. Ha ez mégis megtörtént, akkor az egész(!) tekercset meg kellett semmisítenie (eléggették), és a másolást újra kellett kezdenie.

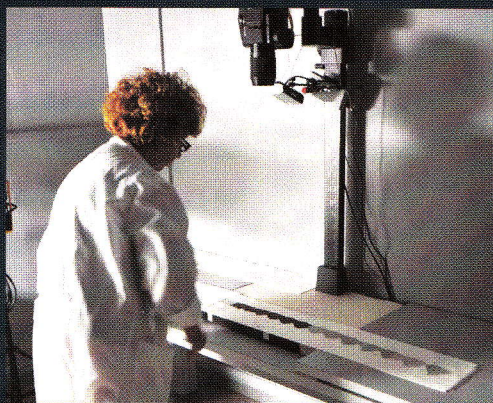
Infravörös fényképezés

A tekercsek alaposabb megértését az elmúlt évtizedekben számos tudományos felfedezés segítette elő. A hagyományos fényképek lehetővé tették, hogy a kutatók megörökítsék az írások tartalmát, mielőtt állaguk tovább romlana. Az infravörös fényképezés segítségével egyéb részletek is napvilágra kerültek.

Infravörös sugárzás

A látható fény valójában elektromágneses sugárzás, akár csak a röntgensugár és a rádióhullámok. Az elektromágneses spektrumon belül az emberi szem számára látható fény tartománya a vöröstől az ibolyáig terjed, vagyis a 700 és 400 nanométer közötti hullámhosszúságú sugarakat látjuk. Az ultraibolya sugárzás az ibolyán túli, vagyis a 700 nanométernél nagyobb hullámhos-

szú sugarakat jelenti, míg az infravörös a 400 nanométernél rövidebb hullámhosszú sugárzás megnevezése. Az infravörös, vagy más néven termális sugárzás, a testek által kibocsátott hőt jelenti. Léteznek olyan fényképezéshez használt szűrők, amelyek csak az ultraibolya, illetve infravörös fényt engedik át, így szabad szemmel nem látható jelenségekről is készíthető fénykép.

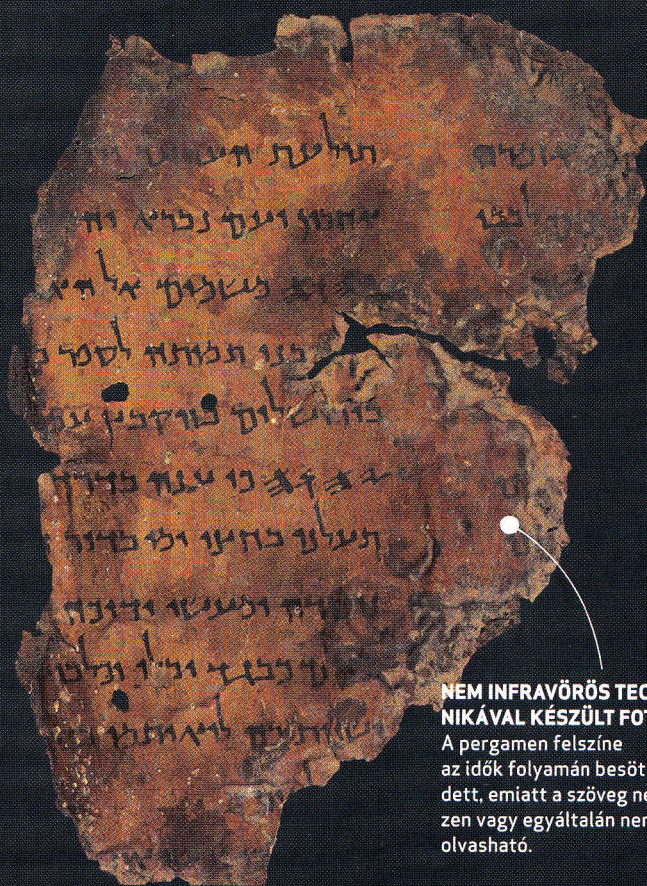
ARCHIVÁLÁS

Az izraeli tudósok valamennyi holt-tengeri tekercsről színes fotókat és infravörös felvételeket egyaránt készítettek.

FIGYELEMRE MÉLTÓ KÜLÖNBSÉG

Amikor a tekercsüket infravörös szűrővel ellátott kamerán át fényképezik, a felvétel a tinta és a környező pergamen hőleadásának különbsége miatt sokkal kontrasztosabb. Szabad szemmel

visszont az írás olvashatatlan, a pergamen pedig sötét. Az infravörös technikának köszönhető az, hogy még több szövegtöredék olvashatóvá vált.

NEM INFRAVÖRÖS TECHNIKÁVAL KÉSZÜLT FOTÓ

A pergamen felszíne az idők folyamán besötétedett, emiatt a szöveg nehezen vagy egyáltalán nem olvasható.

Alternatív technikák

A holt-tengeri tekercseket, a pontosabb kormeghatározás érdekében, temérdek vizsgálatnak vetették alá, és azért is, hogy ki-

derítsék, miből és hogyan készültek. Az effajta kutatásokat az 1985 óta fejlődésnek indult géntechnológia tette lehetővé.

PALEOGRÁFIA

Az ősi írások tudománya, az írásképek stílusjegyeit és a különféle jeleket elemezve, viszonylag bő határok között próbálja meghatározni a kéziratok keletkezésének korát. A paleográfia szakértői az adott kézirat alapanyagát és az íráshoz használt eszközöket is vizsgálják.

Állagmegóvás

A szakemberek különféle módszerekkel igyekeznek a lehető legjobb lelassítani a tekercsek állapotának romlását. A kéziratok tanulmányozásánál fertőtlenített kesztyűt és speciális világítást használnak, a tárolásukra szolgáló helyiség páratartalmát és hőmérsékletét pedig szabályozzák.

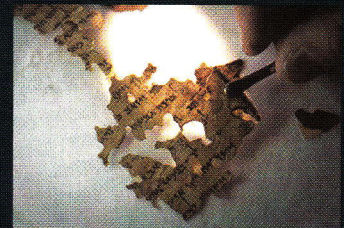
1953

A képen Gerald Lankester Harding látható, amint éppen egy szövegtöredéket vizsgál, miközben dohányzik, és sterilizált kesztyűt sem visel. A korábbi vizsgálati módszerek nem igen ügyeltek a kéziratok állagának megóvására.

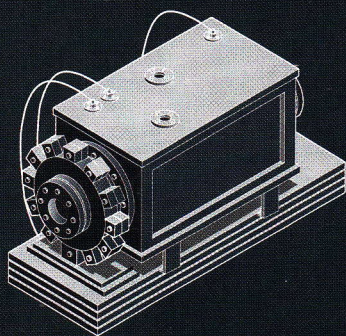

2006

A tudósok egyik feladata az, hogy eltávolítsák azokat a pergament roncsoló ragasztószalagokat, amelyekkel hajdan a kutatók egymáshoz illesztették a tekercstöredékeket.

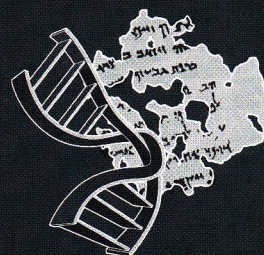

INFRAVÖRÖS TECHNIKÁVAL KÉSZÜLT FÉNYKÉP
Infravörös technikával már az 1950-es években is készítettek felvételeket a tekercsekről.

RADIOKARBONOS KÖRMEGHATÁROZÁS

A gyorsító tömegspektrométer alkalmazásával pontosabban határozható meg a papiruszok és a pergamenek kora. Ezt a technikát az írástörténeti módszer kiegészítőjeként vezeték be.

DNS-TEST

A pergamenek készítéséhez használt állati (kecske vagy juh) bőr eredetének meghatározására használt módszerrel sokkal pontosabban párosíthatók az egyes kézirat töredékek.

Hol lehet a Réztekercs kincse?

1952-ben egy különleges tekercset találtak a 3-as számú barlangban. Nem pergamenből vagy papiruszból készült, hanem rézből. A két rézlapon összesen hatvannégy izraeli helység neve szerepel, ahol állítólag különféle kincsek vannak elrejtve.

A 3Q15 jelzéssel ellátott Réztekercs az egyik legtitokzatosabb kumráni dokumentum. Megtalálásakor a tekercs két feltekert lemezből állt. Az idők folyamán erősen korrodálódott, ezért a kutatók nem tudták kiegyenesíteni, mert attól félték, hogy szétörik. 1956-ban úgy döntöttek, hogy csíkokra vágják, és így próbálják meg újra összeilleszteni a darabokat. A nem éppen kockázatmentes feladattal Henry Wright Bakert, a Manchesteri Egyetem professzorát bízták meg. Baker egy külön erre a célra tervezett körfűrészsel huszonhárom darabra vágta fel a Réztekercs. Amikor a szakemberek összeillesztették a csíkokat, és a tekercsre írt szöveg láthatóvá vált, igen csak meglepődtek. A héber nyelven íródott szövegben hatvannégy helységet említettek, melyek mindegyike Izrael területén található, és ahol,

a tekercs írója szerint, értékes arany- és ezüstkincseket rejtettek el. Az említett helységek Hebrontól délre, az ősi Tamar régióban, Szikem környékén, Jeruzsálemben és Jerikó környékén találhatók. A Réztekercsen egy kincstérkép is szerepel.

SZOKATLAN ÍRÁSMÓD

A tekercs titokzatosságát az is nagyban növelte, hogy a rézlemezre teljesen szokatlan stílusú írással jegyezték fel a szöveget: ez egész pontosan azt jelenti, hogy a lemezek keletkezése előtt nyolcszáz évvel használt héber nyelven írták a textus egy részét, a többi pedig a kumráni kéziratokra jellemző korabeli héber nyelven. A szövegben szereplő közel harminc helyesírási és betűhiba arra utal, hogy azt olyan valaki készítette, aki a nyelvet nem ismerte. Valószínűleg azért bízták rá ezt a feladatot, mert így nem tudhatta meg, hol vannak elrejtve a kincsek. A leírt helynevek közül hetet

a görög ábécé nagybetűi követnek, de hogy ezek mit jelölhetnek, máig rejtély. A tekercsen tulajdonképpen egy pontos leírás szerepel arról, hol található a kincs. Többek között helyek, városok és utcák nevei, amelyek alapján meg lehet találni a többtönnányira becsült, igen értékes arany- és ezüstermékből álló kincset, melynek értékét legalább egymillió dollárra becsülik, de történelmi értéke nyilvánvalóan felbecsülhetetlen. A szövegben ilyen leírások olvashatók: „Shaveh öntözőmedencéjében, annak szájánál 70 ezüsttalentum (1 ezüsttalentum = kb. 43,65 kg) van eltemetve 11 könyök (kb. 45 cm) mélyen”, vagy „egy barlangban a mellett a forrás mellett, amely úgy néz ki, mint Hakkoz kunyhója, áss 6 könyök mélyre. [Ott van elrejtve] 6 aranyrúd.” A kincsek listájának a végén utalás olvasható egy másolati példányra. Ezt a dokumentumot a szövegben Ezüsttekercsként említik.

Hol a kincs?

A Réztekercsben említett ismert helyszínek egyikén sem találtak kincset.

Talán azért, mert az írásban megjelölt helyek már nem léteznek. A másik ok a szöveg szándékos homályossága lehet. Mások úgy vélik, a tekercs keletkezése óta eltelt kétezer év során valamikor elvitték a kincseket. Volt, aki szerint a Réztekercs egy korabeli hami-

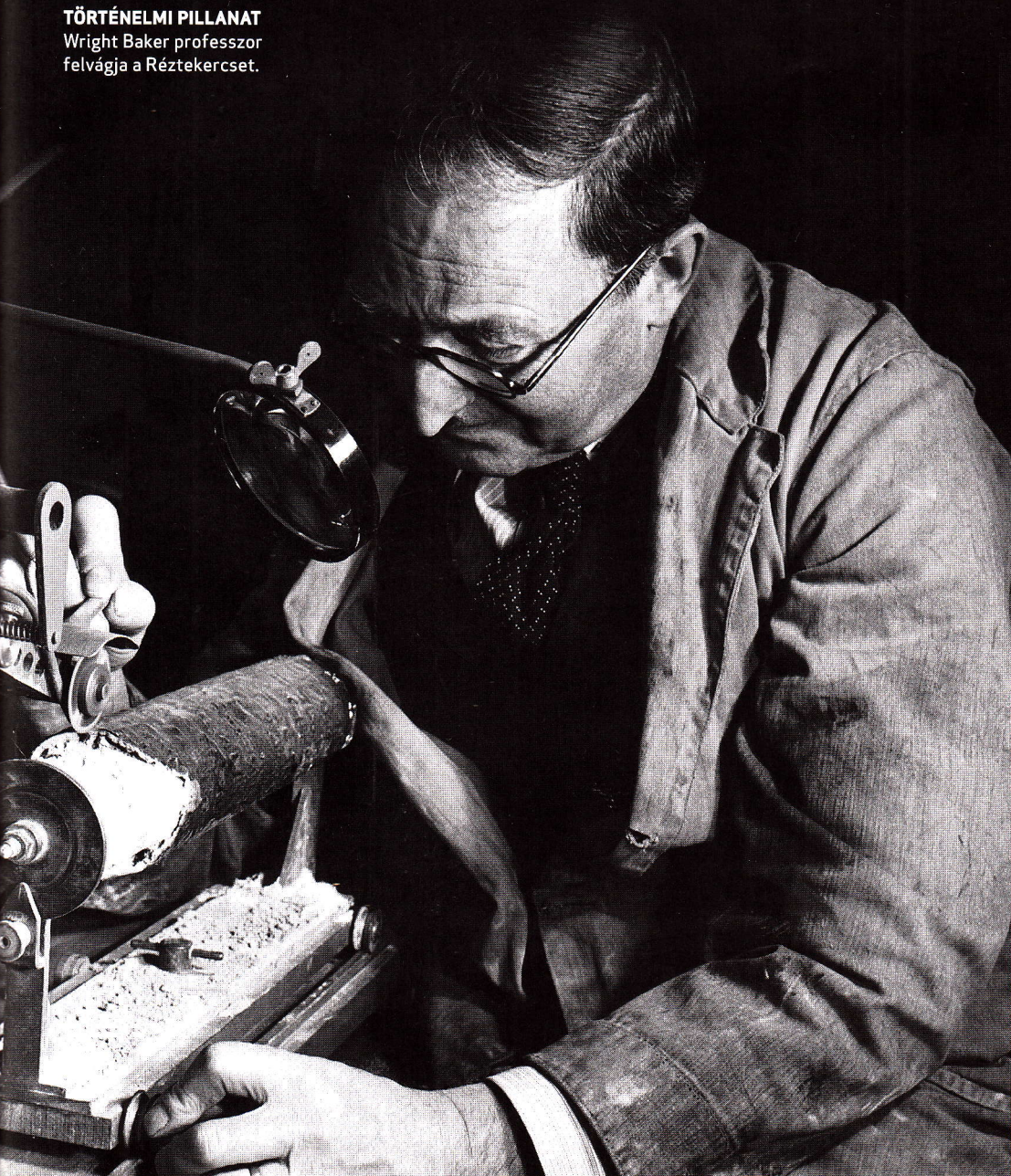
sítvány, a régi zsidó nép által terjesztett pletyka.

A Réztekercsből idézett szövegben olvasható, hogy sok esetben olyan helyeket említene, amely számukra volt ismerős azokban az időkben (például „a barlangban, amely úgy néz ki, mint Hakkoz kunyhója”), amely a ma emberének már nyilvánvaló, hogy nem mond semmit.

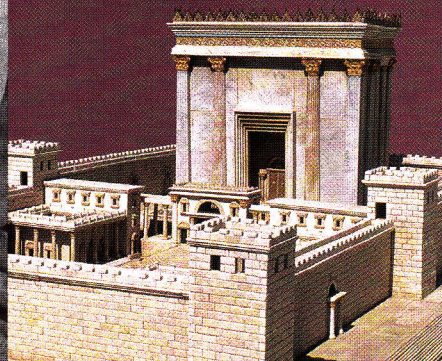
TÖRTÉNELMI PILLANAT

Wright Baker professzor felvágja a Réztekercset.

A Réztekercs kincse a jeruzsálemi Templom kincse lenne?

A témáról szóló tanulmányok íróinak többsége egyetért abban, hogy a tekercsben említett kincs nemigen lehetett egy olyan közösség tulajdona, mint az esszéusoké, hiszen ők a szigorú közösségi szabályrendszert követve hátrahagyták összes személyes tárgyukat, és aszketikus életet éltek. Viszont meglehet, hogy éppen azért, mert lemondtak minden vagyonukról, a kincseket különböző helyeken rejtették el, hogy a templomnak adományként felajánlhassák, vagy, hogy ínséges időkben a közösség javát szolgálják vele. Egy másik feltételezés szerint a jeruzsálemi második Templom (rekonstrukciós rajzát lásd lent) kincsei-ről szól a szöveg, noha Josephus Flavius történetíró *A zsidó háború* című munkájában azt írja, hogy a Templomban még megvoltak a kincsek, amikor a rómaiak földig rombolták az épületet. Igaz, Titus császár diadalívén azt is megöröktették, ahogy a Templomból származó kegytárgyakat Róma-ba viszik.

A kumráni leletek

A Kumránban folytatott ásatások során több használati tárgy került elő, amelyek segítségével betekintést nyerhetünk az ott élő emberek mindennapjaiba. Ugyanakkor további kérdések is felmerültek: hogyan kerülhettek elő pénzérmékkel teli agyagkorsók egy olyan közösség lakóhelyéről, amely aszkéta életet élt?

Ezüst pénzérmék

A Kumránban talált pénzérmék, az üvegtárgyak és a minőségi edények arra utalnak, hogy a településnek pezsgő kereskedelmi negyede lehetett, amely viszont ellentmond a közösségről kialakult szigorú képnek. Roland de Vaux közel hétszáz rézpénzt és három ezüstpénzzel teli vázát talált, amelyekben ötszázhatvan darab érme volt. A pénzérmék nagy részét Türosz városában verték. A vázákat pálmakrostból készült kupakkal

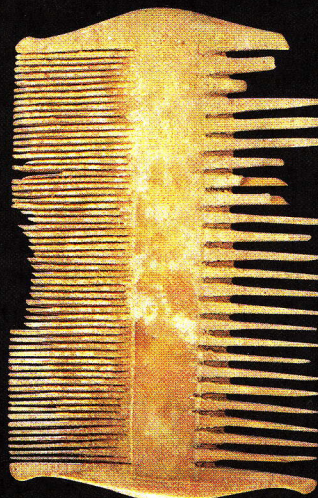
zárták le. A pénzérmék nagy részét Türosz városában (a mai Libanon) készítették. Az egyik hipotézis szerint a közösségbe lépett személyek adományai voltak, egy másik elmélet szerint pedig templomadóra tették félre, amelyet minden zsidónak meg kellett fizetnie, amikor elérte a férfikort. De az is lehet, hogy miután Róma leigázta a térséget, az ezüstpénzeket a római helyőrségnek fizetendő adóra tartalékkolták.

SZERTARTÁSI EDÉNY

Mészkből készült edény, amely a Kr. u. I. században készült, és rituális kézműsáshoz használták. A csészé ürtartalma pontosan annyi, amennyit a törvények a fo-

lyadékok és szárazanyagok számára meghatároznak. Kumrán közelében több régészeti lelőhelyen is találtak hasonlókat.

DUPLAFOGAZATÚ FESŰ

A fésű ritkafogazatú oldalát fésülködésre, a másikat pedig a tetvek eltávolítására használták.

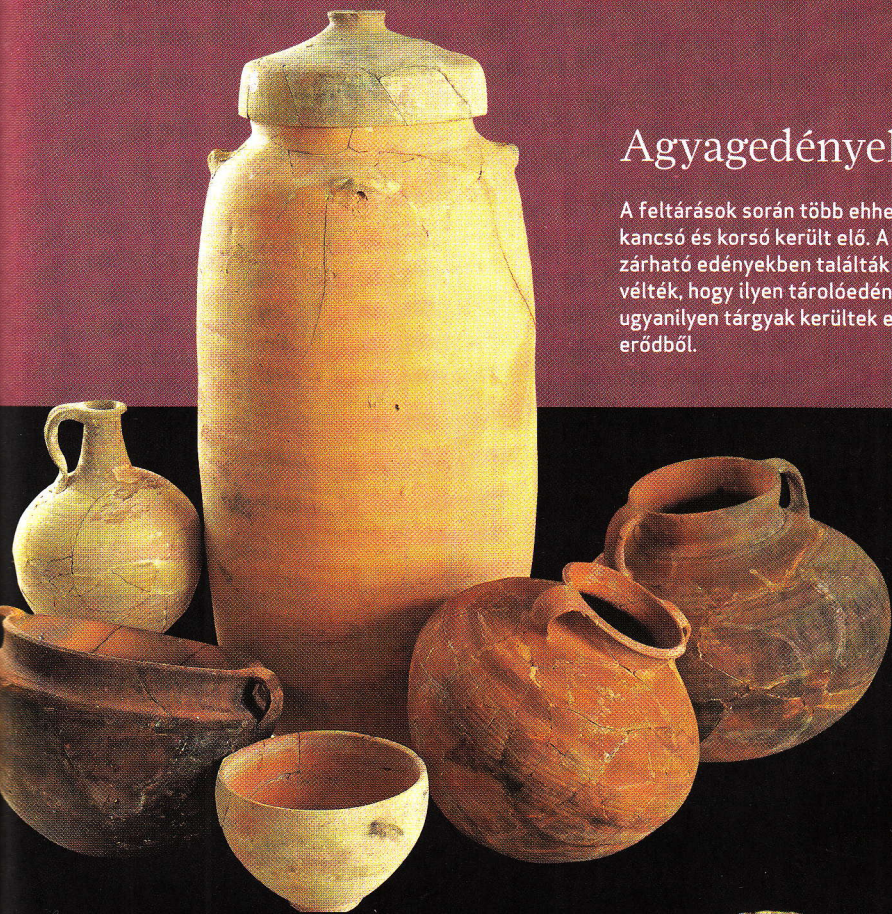

SZANDÁL

Birkabőrből készült szandál. A bőrt rendszerint növényi kivonatokkal, például magvak olajával színezték.

Agyagedények

A feltárások során több ehhez hasonló, fedővel ellátott agyagedény, kisebb kancsó és korsó került elő. A környező barlangokban ugyanilyen hosszúkás, zárható edényekben találták meg a kéziratokat. Kezdetben a régészek úgy vélték, hogy ilyen tárolóedényeket csak Kumránban készítettek, de később ugyanilyen tárgyak kerültek elő más közeli lelőhelyekről is, például a Maszad-erődből.

NAPÓRA

14,5 cm átmérőjű napóra, amely a napéjegyenlőségek és napfordulók idejét is mutatta.

GYÖNGY KARKÖTŐ

A Kr. u. IV. vagy V. századból való karkötő, üveg- és kavicgyöngyökből készült.

OLAJMÉCSES

A mécsest agyagórákoron formázták meg, a csőrét azonban utólag illesztették rá. A kancsó pálmárostból készült.

EZÜSTTEKERCS A KUMRÁN ELŐTTI KORBÓL

A Kr. e. VII. századból való ezüsttekercsen a papi áldás olvasható, amely az eddig ismert legrégebbi héber nyelvű bibliai szöveg. A leletet 1979-ben Jeruzsálem közelében találták, nagysága 3×10 cm.

Ki volt az Igaz Tanító?

A holt-tengeri tekercsek közül több is említ egy bizonyos Igaz Tanítót, a kumráni közösség vezetőjét, aki népét az önkéntes száműzetésbe elvezette. Bizonyos elméletek az Igaz Tanítót az őskereszténység valamely meghatározó alakjával azonosítják.

Az esszéusok IV. Antiokhosz Epiphanész, a Szeleukida Birodalom királya (Nagy Sándor utóda) uralkodása idején, Kr. e. 175-ben alapították meg közösségüket. Ellenezték Júdea hellenizálódását (elgörögösítését), ezért kivonultak a sivatagba. Az „Igaz” vagy más néven „Feddhetetlen” Tanító alakja Kr. e. 155 táján jelent meg, feltehetően azzal a szándékkal, hogy Izraelben az ő vezetésével helyreálljon a teokratikus (istenkirályságon alapuló) rend. Kr. e. 152-ben Jeruzsálem, a Szeleukidákat Kr. e. 164-ben leverő új, független zsidó királyság főpapjává Makkabeus Jonatánt választották. Az Igaz Tanító nem fogadta el Jonatán kinevezését, mivel a makkabeusok nem Áron leszármazottai voltak, és nem is Cádok házából származtak. Ezért a Tanító követőinek egy csoportjával száműzetésbe vonult. Elképzelhető,

hogy Kumránt szemelte ki a csoport lakóhelyéül (sokan őt tartják a helyi közösség alapítójának). A Tanító feltehetően Kumránban hunyt el, mégpedig egy „Gonosz Pap”-ként említett személy keze által, akit egyesek magával Makkabeus Jonatánnal azonosítanak. A szövegek alaposabb elemzése során kiderült, hogy az alapítón kívül több személyt is „Igaz Tanító”-ként említenek, mivel a cím nemzedékről nemzedékre öröklődhetett.

A KERESZTÉNYSÉG EREDETE

A kutatók egy része a keresztény vallás megalapítását a kumráni közösség által tisztelt, Igaz Tanító alakjához köti. Ebben a tárgykörben egymásnak ellentmondó hipotézisek születtek, amelyek kapcsán a tudományos közösségben máig sem alakult ki konszenzus: van, aki szerint Jézus volt az Igaz Tanító, mások szerint viszont Jézus a Gonosz Pap volt.

A kumráni dokumentumok és a közösségi szabályzat alaposabb megismerése után a kutatók néhány érdekes párhuzamot véltek felfedezni a sivatagi közösség és a kereszténység rítusai, intézményei, liturgiája között. Az a feltételezés, hogy a Kumránban letelepedett zsidók közösségét egy tizenkét főből álló tanács vezette, ők alkották a pap-ságot. Tudjuk, hogy mindig közösen étkeztek, mégpedig szertartásos formában, mivel az ebédelt szentélynek tekintették. Imádkozni is együtt imádkoztak, szokásuk volt a rituális és tisztító célú mosakodás, akárcsak a jó-tékonykodás. Ezek a hasonlóságok azonban kevésbé jelentősek, mint azt gondolnánk: a bibliakutatók szerint sokkal meghatározóbbak az esszéusok és a korai keresztények közötti különbségek, mint a zavaros idők hasonló körülményeiből fakadó véletlenszerű és felületes hasonlóságok.

FŐPAP

A kumráni közösség fennállásának időszakában heves összecsapásokra került sor a különböző zsidó csoportok között.

Keresztelő János is az esszéus közösséghez tartozott?

Elképzelhető, hogy az esszéusok nagyobb befolyással voltak a keresztények második nemzedékére, mint Jézusra vagy Keresztelő Jánosra. Lehet, hogy mindketten a Palesztinában egyre terjedő és Jeruzsálemben is megjelenő esszéus eszmékkel kerültek kapcsolatba, a kumráni közösséggel nem. Egyes szerzők azt hangsúlyozzák, hogy az esszéusok és a keresztények közötti hasonlóságok nem feltétlenül tényleges kapcsolatukból fakadnak, hanem abból, hogy mindkét mozgalom a messianisztikus zsidó ellenállás hagyományából fejlődött ki. Bizonyára a két közösség közti hasonlóság miatt feltételezték sokan, hogy Keresztelő János az esszéus közösség tagja volt. János aszkéta életet élt, ez alapján akár esszéus is lehetett, ám abban mindenképpen különbözik az aszkétáktól, hogy számon kérte a világi hatalmasságokat, és a megtérést hirdette. Inkább Kumránon kívüli esszéus lehetett ő, aki magára vállalta, hogy szót emel az uralkodóház romlottsága ellen. Ezt az elméletet sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet, de az is az igazsághoz tartozik, hogy mind az esszéusok, mind János aszketikus életet élt, és hasonló elveket vallott.

Egyéb hipotézisek

Vajon a Réztekercs egy titkos kódot rejt?

A Réztekercs héber szövegében, amely különféle kincsek lelőhelyeit írja le, összesen tizenhat görög betű is megjelenik. Egy független kutató, Robert Feather, mérnök (a *Jézus titkos beavatása Kumránban* című könyv szerzője) az első tíz görög betűt egymás mellé helyezve meglepéssel látta, hogy azok

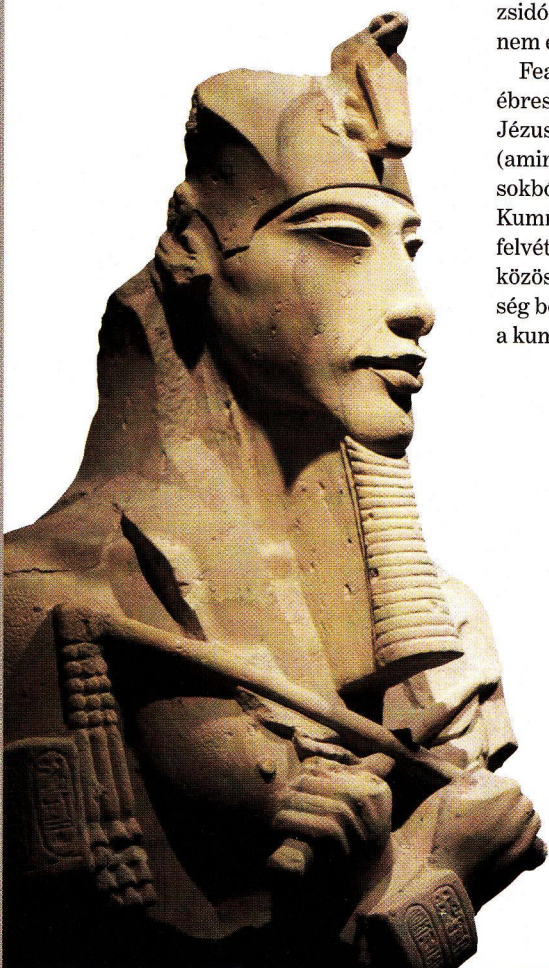
az Ehnaton nevet adják ki. Ehnaton, egyiptomi fáraót, Tutanhamon apját kora „eretneknek” tartotta, mivel egyistenhívó lett; napisten-kultusza a monoteista vallások (a zsidó, a keresztény és az iszlám hitvilág) előképének tekinthető.

Hogy nevét a Réztekercsen a zsidók megemlékik, azt is kifejezheti, hogy tisztelték Ehnatont, a fáraót, aki a tekercs keletkezését több mint ezer évvel megelőzően élt. Feather úgy véli, a Réztekercs egy sokkal korábbi kézirat másolata lehetett. Csakhogy az ellentmondásosan megítélt fáraót a hagyományos zsidó írásokban sehol máshol nem említik.

Feather másik kétségeket ébresztő elgondolása szerint Jézus kora gyermekkorát (amiről az újszövetségi írásokból nem derül ki semmi) Kumránban töltötte, ahol felvételt nyert az esszénus közösségbe, így a kereszténység bölcsője tulajdonképpen a kumráni csoport.

Az egyház el akarta titkolni, mi áll a tekercsekben?

1991-ben két újságíró, Michael Baigent és Richard Leigh tollából megjelent a *Mi az igazság a holt-tengeri tekercsek körül* című kötet. Baigent és Leigh a kutatók sokévi hallgatásából, illetve Robert H. Eisenman tételéből kiindulva azt állították, hogy a tudósok maroknyi csoportja a Vatikán felügyeletével arra szövetkezett, hogy a holt-tengeri tekercsek tartalmának egy részét eltitkolják a nyilvánosság elől, mivel azok alááshatják a kereszténység tanait. Könyvük első részében, amely arról szól, miként borult fel a megbízott szakértők közötti egyetértés, a szerzők bemutatják a tekercseket, leírják a szövegek közzétételére tett előkészületeket, az erre vonatkozó felfételezhető konszenzust, illetve az ezután fellépő problémákat is. Baigent és Leigh azt állítja, hogy a szövegek körüli fedőművet szándékos volt, és a katolikus egyház legfelsőbb köreiből adtak rá utasítást.

A ZSIDÓ FÁRAÓ

Igaz, hogy a kumráni Réztekercsen szerepel Ehnaton fáraó neve, de ez lehet elírás vagy akár a véletlen műve is.

Kódolt szövegek állnak a tekercseken?

A kéziratok között egy sor kommentár vagy interpretáció (*peshet*) is található, amelyek magyarázatokat tartalmaznak, kétféle módon: az egyik magyarázat a szöveg irodalmi szintjén, a kevésbé tájékozott átlagolvasók számára, a másik pedig a rejtett üzenet szintjén, a beavatott olvasóknak. Barbara Thiering, ausztrál író az azt feltételezi, hogy ugyanezzel a módszerrel később az *Újszövetséget* is feldolgozták volna. Az elmélet alapján Thiering tagadja, hogy a Jézus életéhez kapcsolható csodák (például hogy szűztől született, keresztre feszítettek, feltámadt) valójában megtörténtek volna. Ehelyett úgy véli, a négy evangélista szándékosan gyártotta ezeket a fikciókat, hogy szimbólumok mögé rejtsenek bizonyos ezoterikus jelentőségű eseményeket. Az író nő értelmezése szerint az Igaz Tanító Keresztelő János volt, míg Jézust a Gonosz Pap alakjával azonosította. A tudományos közvélemény Thiering egyetlen elgondolását sem osztja.

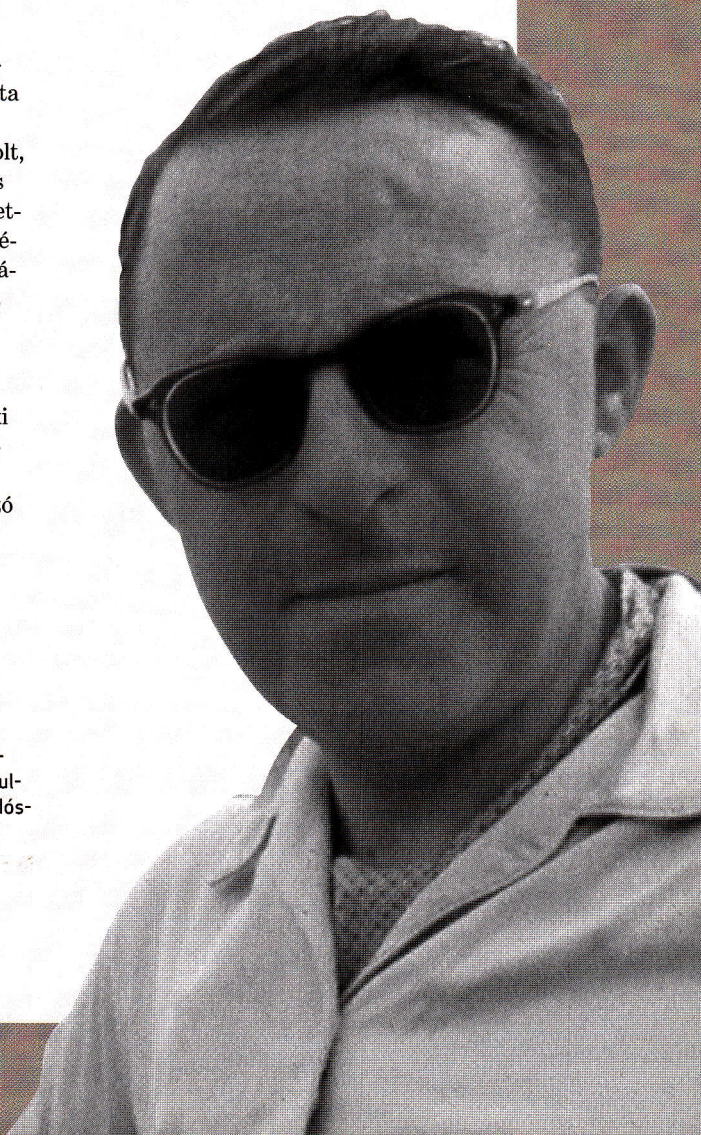
A tekercsek szerzői gombát fogyasztottak?

A brit John Marco Allegro (1923–1988) *A szent gomba és a kereszt* című könyve nagy port vert fel, és végül szakmai tekintélyét is kétségbe vonták. Allegro korábban a sémi (szemita) kutatások és nyelvészet, valamint a héber és görög nyelv világszerte elismert szaktekintélye volt. 1953-ban kapcsolódott be a holt-tengeri tekercsekkel foglalkozó hivatalos kutatócsoport munkájába. Feladata a 4-es számú barlangban talált kéziratok fordítása volt, és ő felügyelte a Réztekercs „felvágását” is. Mindkét esetben a hivatalos kiadás közzététele előtt publikálta megállapításait. Partizánakciói miatt a fordítói csapat tagjaival összekülönbözött, aminek az lett az eredménye, hogy végül megkérték, szálljon ki a munkából. Innentől kezdve Allegro az írásnak élt. A szent gombával foglalkozó kötetében felvetette, hogy az esszéus közösség lett volna az a mag, amelyből a kereszténység származik.

szökkent. Azt is állította, hogy egyes zsidó közösségek, köztük az esszéusok is termékenységi kultuszt követtek, ehhez szexuális rítusaik voltak, amelyek során például hallucinogén gombákat (*Amanita muscaria*) is fogyasztottak. Noha ezzel a művével kiírta magát a tudományos közösségből, Allegro feltételezését egyes alternatív felfogású kutatók, például Judith Anne Brown vagy Jan Irvin a védelmébe vette.

JOHN M. ALLEGRO

Az ellentmondásos brit szerző eredetileg a holt-tengeri tekercseket tanulmányozó, válogatott tudóscsoport tagja volt.

Egyéb hipotézisek

Az utolsó vacsora egy esszénus szertartásos étkezés lett volna?

A korai keresztények és az esszénusok közötti újabb kapcsolódási pontként felmerült az utolsó vacsora eseménye is. A *Közösségi szabályzat* megemlíti egy főpapot, aki a közösségi étkezés előtt megáldotta az ételt és a bort, míg az Esszénus Kongregáció Szabályaiban szerepel egy étkezés, amelynél két Messiás ült az asztalfőn. Annie Jaubert (1912–1980) francia kutató azt feltételezte, hogy Jézus és tanítványai az esszénus naptárnak megfelelő időpontban gyűltek össze, közös étkezésre. Ugyanakkor még az sem bizonyított, mint arra a német Josef Blinzler (1910–1970) is rámutatott, hogy az utolsó vacsora valóban a zsidó húsvét idején került sor.

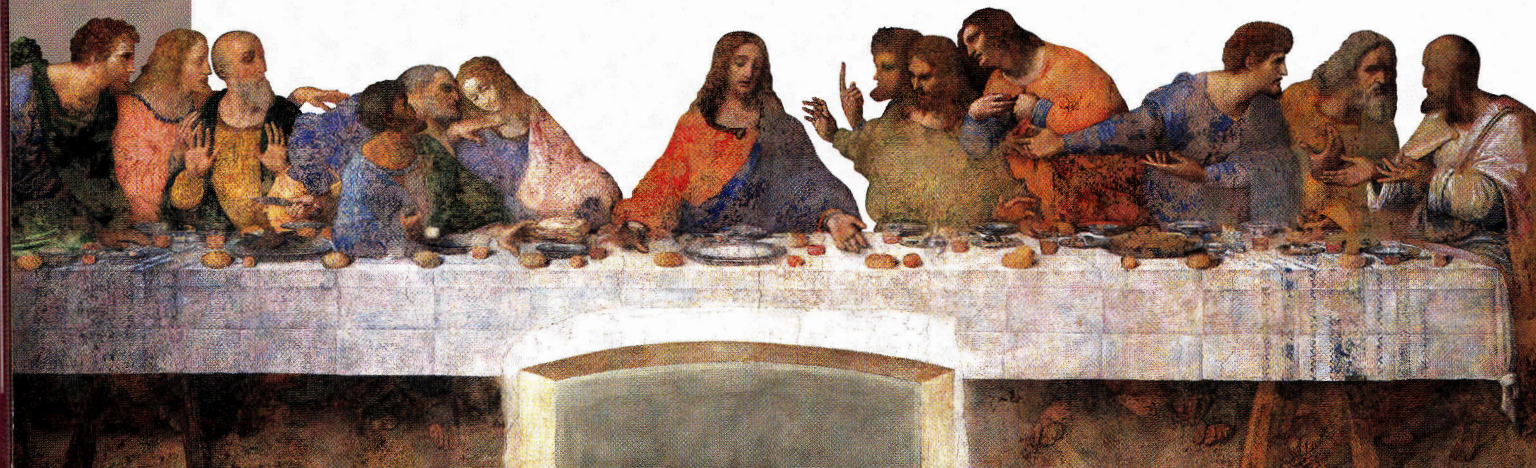
NEM KERESZTÉNY GYÖKEREK

A Jézus által bevezetett és az evangéliumokban is megörökített eucharisztia nagyban hasonlít az esszénusok szertartására.

A szadduceusok lakták Kumránt?

A tudósok többsége azt az álláspontot képviseli, hogy a holt-tengeri tekercseket az esszénusok (vagy a közösség egyik oldalágához tartozók) készítették. Ezzel szemben Lawrence H. Schiffman, a New York-i Egyetem héber és zsidó tanulmányainak professzora úgy véli, hogy a kéziratokat szadduceusok írták, akik Heródes uralma idején elmenekültek Kumránból. Schiffman, a holt-tengeri tekercsek szektájának szadduceus gyökereiről írott cikkében felhívta a figyelmet, hogy a *Halákha-levél* (a 4QMMT jelzésű kézirat) olyan viselkedési szabályokat tartalmaz, amelyeket a szadduceusok is követtek. Kumránban a IX. század óta ismert *Damaszkuszi dokumentum* részletei is előkerültek, amelynek szövegét is szadduceus eredetűnek tekintik (korábban ezért is nevezték

ték *Szadduceus töredéknek*). Végezetül a közösségre vonatkozó írásokban az áll, hogy a kumrániak magukat „Cádok fiainak” nevezték, ugyanígy utaltak magukra a szadduceusok is. (Cádok volt a főpap Salamon király idejében, és róla kapták nevüket a szadduceusok.) Az igazság az, hogy a kumráni közösség egyes rítusai teljesen szembementek a szadduceus szertartásokkal. Ez utóbbiak például nem hittek az angyalokban, a lélek halhatatlanságában és a feltámadásban. Elfogadhatónak tűnik a feltételezés, miszerint Kumránban a többségi szadduceus közösség egy elszakadt szektája élt, amely az említett kérdésekben más-ként vélekedett. Vannak olyanok is, akik szerint a „Cádok fiai” megnevezés pusztán arra szolgált, hogy tekintélyt és legitimációt kölcsönözzön a közösségnek.

Horoszkópot is tartalmaznak a tekercsek?

Noha a Szentírás tiltja az égitestek vallásos tisztelétét, ezért a csillagokból vagy más égi jelenségekből való jóslás gyakorlatát is, a héber világban is használták az asztrológiát. A kumráni dokumentumok, különösen a 4-es számú barlangban talált töredékek némelyike (4Q186, 4Q534, 4Q561) csillagászati tárgyú írás. Ezekben az asztrológia és a fiziognómia (az emberi természetre az illető arcvonásai és testi jegyei alapján következtető tudomány) ismereteit együttesen alkalmazva jóslások olvashatók az illető sorsának várható alakulásáról. Az effajta gondolkodás alapja az a feltevés, hogy az emberi testben (mikrokozmosz) a világegyetem (makrokozmosz) tükröződik vissza. A szóban forgó szöveget szerzője balról jobbra írta, hogy nehezítse az olvasást, ráadásul vegyesen használta a görög, a héber és az arámi nyelvet. Az egyik részlet például így szól: „Ez az ember a következő jegyben született: a Bika lábánál. Szegény lesz; állata a Bika.” Egy másik írásban (4Q318) a mennydörgésből következtet a szerző a jövőre.

Az esszénusok közössége kitaláció?

Rachel Elior (1949), a vallástudomány és a zsidó filozófia professzora szintén azt vallja, hogy a tekercsek szerzői szadduceusok voltak, de továbbmegy ennél. Elior szerint az esszénusok létezését Josephus Flavius zsidó-római történetíró találta ki, akit megihletett a spártai görögök szigorú életformája. Elior azt is állítja, hogy Alexandriai Philón, aki elsőként írt az esszénusokról, nem egy létező közösségről, hanem egy utópisztikus társadalomról számolt be. Megjegyzi, hogy a közösség neve egyetlen kumráni kéziratban sem fordul elő, és sem az *Ószövetség*, sem pedig az *Újszövetség* nem említi őket. A szerző megmagyarázhatatlannak tartja,

ALEXANDRIAI PHILÓN

Rachel Elior izraeli professzor asszony azt állítja, hogy a zsidó történetíró elbeszélése egy olyan közösségről szól, amely sohasem létezett.

hogy egyetlen zsidó írás sem emlékezett meg egy szüzeséget gyakorló zsidó közösségről, noha ez egy figyelemre méltó fogadalom, amely ráadásul ellentmond a Biblia azon törvényének, ahogy a Teremtés könyvében Isten mondja: „Szaporodjatok és sokasodjatok” (1Móz 1,28). Mindazonáltal megkérdőjelezhető, hogy az esszénusok pusztán Josephus Flavius szüleményei lennének, hiszen Alexandriai Philón részletesen beszámolt róluk, és idősebb Plinius is megemlíttette őket.

Más látnivalók

MASZADA

IZRAEL

A Holt-tenger délnyugati partján elterülő fennsíkon állt a zsidó nép utolsó erődítménye a rómaiakkal vívott háborúk idején. Az erődöt Kr. u. 74-ben elfoglalták a rómaiak. Az erődítmény jelenleg nemzeti park, és 2001 óta szerepel az UNESCO világörökségi listáján. Az 1960-as évek elején a bibliai időkből származó kéziratredékeket találtak az erőd zsinagógájában.

ROCKEFELLER RÉGÉSZETI MÚZEUM

IZRAEL, JERUZSÁLEM

A múzeumot, amely a holt-tengeri terek nagy részét őrzi, 1938-ban nyitották meg a nagyközönség számára. A múzeum kiterjedt gyűjteménnyel rendelkezik az őskortól az Oszmán Birodalom koráig.

JORDÁNIAI RÉGÉSZETI MÚZEUM

JORDÁNIA, AMMÁN

Az 1951-ben épített múzeumban őrzik a Réztetekercset, továbbá megtekinthető a környék régészeti leletanyaga, az őskortól egészen a XV. századig. A közelben található érdekességek közül kiemelkednek a régió egyik legrégebbi települése, Ain Ghazal szobrai kb. Kr. e. 7000-ből.

SION-HEGY

IZRAEL, JERUZSÁLEM

A jeruzsálemi óváros falában megtalálták az Esszénus-kaput, amelyről Josephus Flavius is írt. Mivel az ókorban a kapuk neve jelezte, hová, merre vezet onnan az út, valószínű, hogy létezett egy esszénus közösség a Sion-hegytől délre.

Kumrán romjai

NEMZETI PARK

Kumrán romjai körül nemzeti parkot alakítottak ki. Az idegenvezetővel látogatható helyszínek között a település melletti temető és azok a barlangok is szerepelnek, ahol a holt-tengeri tekercseket megtalálták. A Jordán folyó nyugati partján és egész Izraelben ez az egyik legjelentősebb turisztikai célpont. A látogatóközpont a település romjainak élethű mása, ahol megtekinthető a régészeti feltárások történetét bemutató tárlat.

VEZETETT TÚRÁK

A Jeruzsálemből induló túrák egy- vagy kétnaposak. Az első állomás rendszerint a Maszada-erőd, ahonnan az Én-Gedi-oázishoz, majd Kumrán romjaihoz vezet a túra, amely Jerikónál ér véget. Az út Jeruzsálemből az erődig körülbelül negyven perc. A látogatóközpontban egy vagy két órát töltenek a turisták.

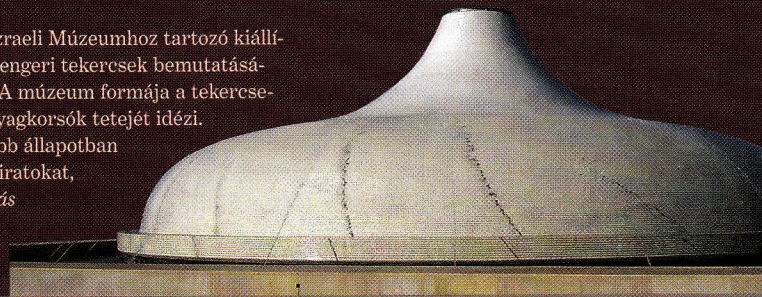
TOVÁBBI HELYSZÍNEK

A közelben található további érdekes hely-

színek közé tartozik a Jordán folyó, ahol Keresztelő János megkeresztelte Jézust, illetve a Holt-tenger, amely gyógyhatása mellett arról nevezetes, hogy ez a Föld legmélyebben fekvő vidéke (417 méterrel van a tengerszint alatt), illetve a víz sótartalma a világban az egyik legmagasabb. A Holt-tenger környékén több ókori keresztény kolostort vájtak a sziklafalba, amilyen a Szent György-kolostor is.

A Könyv Szentélye

A jeruzsálemi Izraeli Múzeumhoz tartozó kiállítóhelyet a holt-tengeri tekercsek bemutatásának szentelték. A múzeum formája a tekercseket megőrző agyagkorsók tetejét idézi. Itt őrzik a legjobb állapotban fennmaradt kéziratokat, köztük az *Ézsaiás könyvét*.

HUNTINGTON-KÖNYVTÁR

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK, KALIFORNIA, SAN MARINO

A könyvtárban őrzik annak a mikrofilmnek az egyik eredeti negatívját, amelyet a holt-tengeri tekercsekről 1980-ban készítettek. Az intézményben számos egyéb kézirat és egy gyönyörű képtár is várja a látogatókat. A könyvtár kertjében mesés szép botanikus kert alakítottak ki.

AZUSAI EGYETEM

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK, KALIFORNIA, LOS ANGELES

Az Azusa Pacific University 2009-ben öt tekercset vásárolt meg, amelyeket 2010-ben mutattak be először nyilvánosan. Ezenkívül még egy tekercs látható a Chicagói Egyetem Keleti Intézetében.

ORION CENTER

IZRAEL, JERUZSÁLEM

A holt-tengeri tekercsek és az ahhoz kapcsolódó irodalom tanulmányozásának szentelt Orion Center a Jeruzsálemi Héber Egyetem egyik intézménye. Az intézményt 1995-ben alapították.

BIBLIAI KÉZIRATOK KÖZPONTJA

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK, KALIFORNIA, CLAREMONT

Itt őrzik a holt-tengeri tekercsekről készült legelső, dr. John C. Trever által 1948-ban készített felvételek negatívjait; az ezekről készült mikrofilmmásolat negatívjait a Huntington-könyvtárnak adták át. A könyvtárban megtalálható és a kutatók számára hozzáférhető a tekercsekről készült valamennyi kép katalógusa.

Irodalom

Alexandriai Philón: *Quod omniū probus liber sit* [Aki igaz, az szabad is]. 75–91. oldal

Amuszín, I. D.: *A holt-tengeri tekercsek és a qumráni közösség.* Gondolat Kiadó, 1986.

Beigent, Michael–Leigh, Richard: *Mi az igazság a holt-tengeri tekercsek körül?* Holnap Kiadó, 1994.

Charlesworth, James H.: *Jézus és a holt-tengeri tekercsek.* Agapé Kft., 1999.

Daniélou, Jean: *Los manuscritos del Mar Muerto y los orígenes del cristianismo.* Ediciones Criterio, 1959.

De Vaux, Roland: *L'archéologie et les manuscrits de la mer Morte.* Oxford University Press, 1973.

Discoveries in the Judaean Desert. (összesen 40 kötet, melyből jelenleg a 32. készül) Oxford University Press, 1955–2008.

Dulitzky, Jorge: *Los rollos del Mar Muerto y las raíces secretas del cristianismo.* Biblos, 2007.

Fröhlich Ida: *A qumráni szövegek magyarul.* Szent István Társulat, 2000.

García Martínez, Florentino & Treballe Barrera, Julio: *Los Hombres de Qumrán.* Trotta, 1993.

Hodge, Stephen: *Los Manuscritos del Mar Muerto: su descubrimiento, origen, significado e interpretación.* Edaf, 2005.

Josephus Flavius: *A zsidó háború.* Talantum Kiadó, 1995.

Komoróczy Géza: *Kiáltó szó a pusztában – A Holt-tengeri tekercsek.* Osiris Kiadó, 1998.

Milik, Josef T.: *Diez años de descubrimientos en el desierto de Judá.* El Perpetuo Socorro, 1961.

Schiffman, Lawrence H.: *Reclaiming the Dead Sea Scrolls.* Yale University Press, 1995.

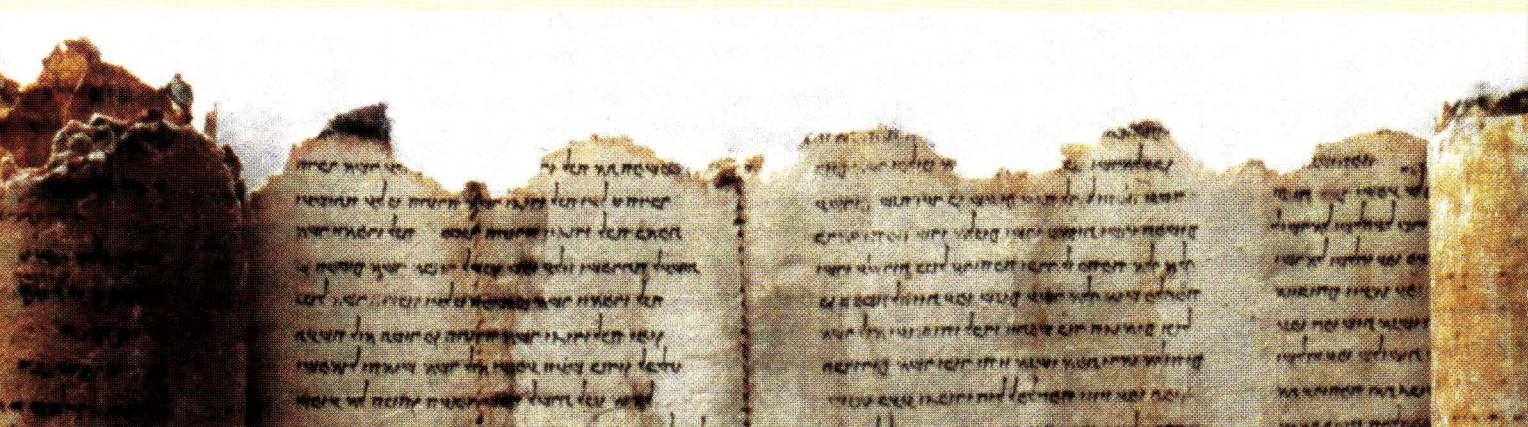
Schiffman, Lawrence H. & Vanderkam, James: *Encyclopedia of the Dead Sea Scrolls.* Oxford University Press, 2000.

Shanks, Hershel: *Los Manuscritos del Mar Muerto.* Paidós Ibérica, 2005.

Thiede, Carsten Peter: *Los rollos del Mar Muerto y los orígenes judíos del cristianismo.* Océano, 2008.

Vermes Géza: *A qumráni közösség és a holt-tengeri tekercsek története.* Osiris Kiadó, 1998.

A HOLT-TENGERI TEKERCEK

Kossuth Kiadó

A kiadás alapja

GREAT ENIGMAS OF HISTORY
The Dead Sea Scrolls

Editorial Sol 90, Barcelona

Fordította Medgyesy Zsófia

Szerkesztette Koronczai-Fekete Viktória

Borítóterv Csermák Annamária

Kiadói programvezető Szuba Jolanta

Kiadói programkoordinátor Balázs Szilvia, Winter Angéla

ISBN 978-963-09-7815-6

Minden jog fenntartva

© Editorial Sol 90 2013

© Kossuth Kiadó 2014

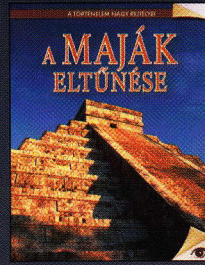
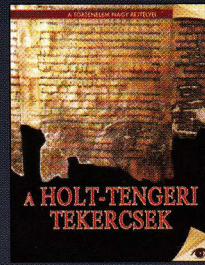
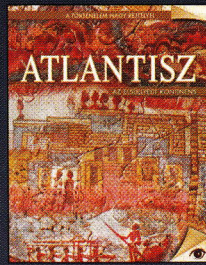
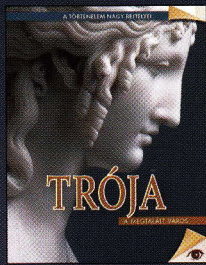
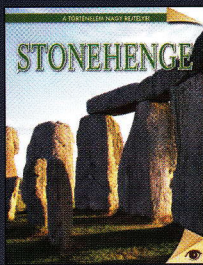
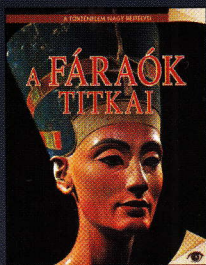
© Hungarian translation Medgyesy Zsófia 2014

Felelős kiadó Kocsis András Sándor
a Kossuth Kiadó Zrt. elnök-vezérigazgatója
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
Műszaki vezető Badics Ilona
Nyomdai előkészítés Veres Ildikó
Korrektor Török Mária

 magyar
nyomdaipari szövet
NYOMDA- ÉS PAPÍRIPARI SZÖVETSÉG

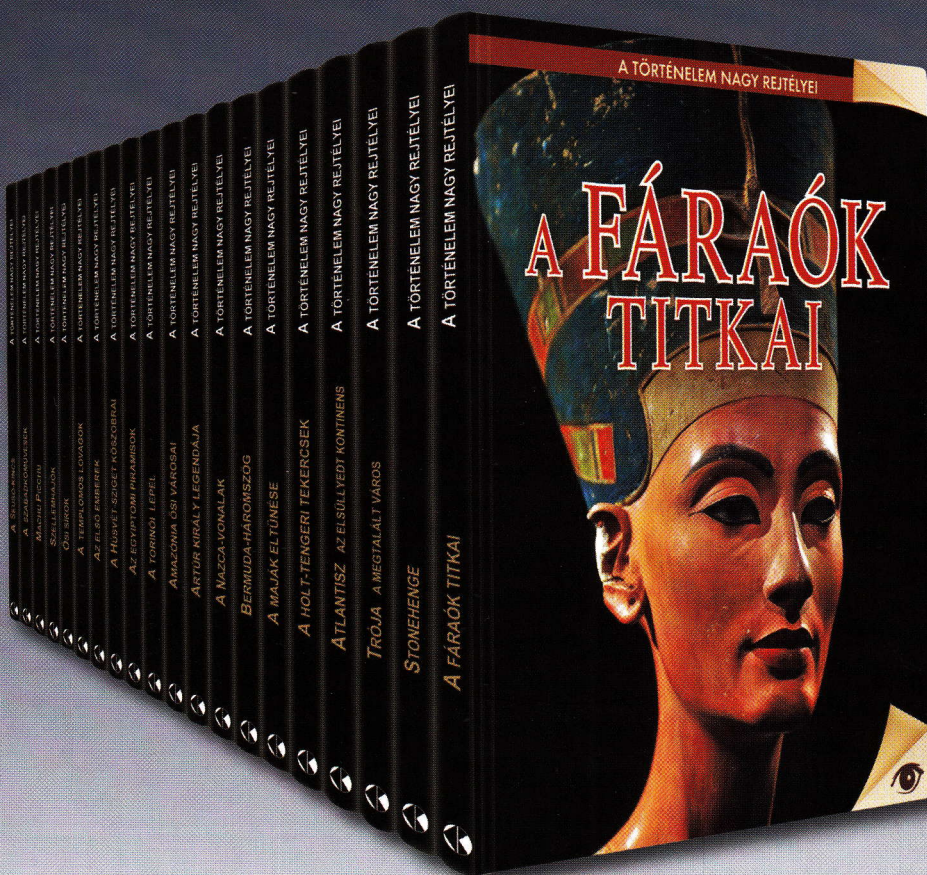
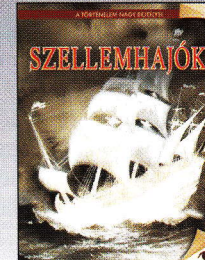
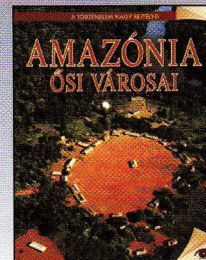
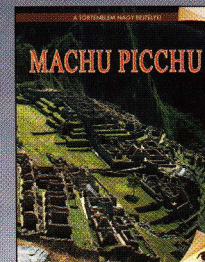
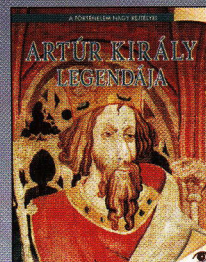
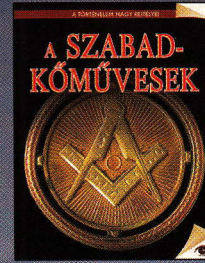
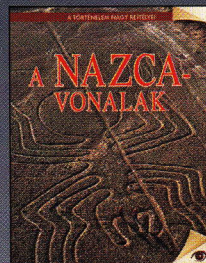
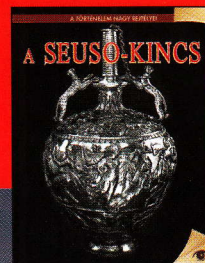
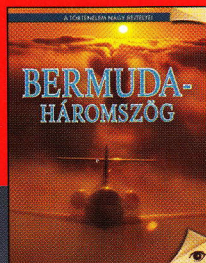
A nyomtatás és a kötés a debreceni nyomdászat több mint
négy évszázados hagyományait őrző Alföldi Nyomda Zrt. munkája
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

www.kossuth.hu / e-mail: kiado@kossuth.hu

TÉNYEK • TITKOK • LEGENDÁK

A TÖRTÉNELEM NAGY REJTÉLYEI

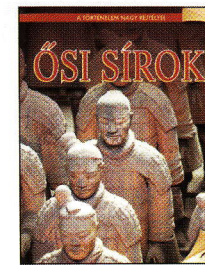
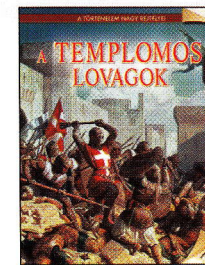
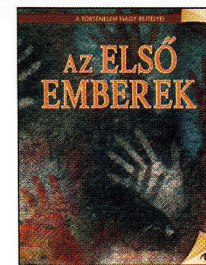
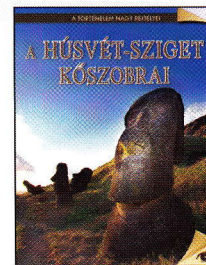
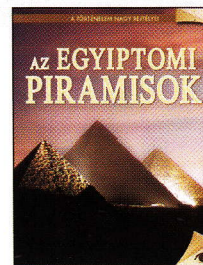
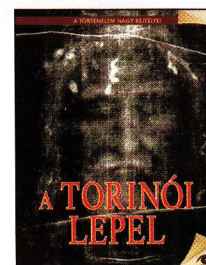

A Kossuth Kiadó új 20 kötetes sorozatát keresse az újságárusoknál vagy fizesse elő kedvezményesen:

www.kossuth.hu

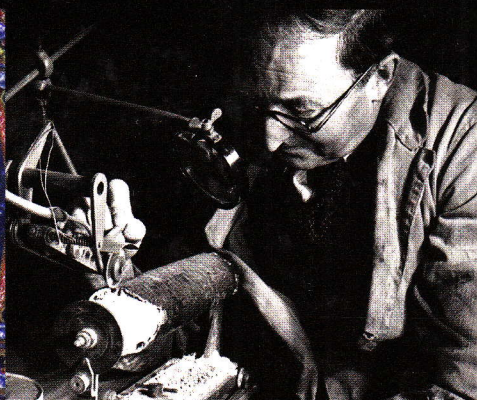
A Kossuth Kiadó Vevőszolgálat:

Telefon/fax: 06/1-225-8400, 225-8401, 201-9582 • kossuthvevoszolg@t-online.hu

A TÖRTÉNELEM

NAGY REJTÉLYEI

1. A FÁRAÓK TITKAI
2. STONEHENGE
3. TRÓJA. A MEGTALÁLT VÁROS
4. ATLANTISZ. AZ ELSÜLLYEDT KONTINENS
- 5. A HOLT-TENGERI TEKERCSEK**
6. A MAJÁK ELTŰNÉSE
7. BERMUDA-HÁROMSZÖG
8. A NAZCA-VONALAK
9. ARTÚR KIRÁLY LEGENDÁJA
10. AMAZÓNIA ŐSI VÁROSAI
11. A TORINÓI LEPEL
12. AZ EGYIPTOMI PIRAMISOK
13. A HÚSVÉT-SZIGET KŐSZOBRAI
14. AZ ELSŐ EMBEREK
15. A TEMPLOMOS LOVAGOK
16. ŐSI SÍROK
17. SZELLEMHAJÓK
18. MACHU PICCHU
19. A SZABADKŐMŰVESEK
20. A SEUSO-KINCS

KOSSUTH KIADÓ
www.kossuth.hu | e-mail: kiado@kossuth.hu

1290 Ft

